

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў

ГУЛЬНЁВЫ КАРАГОД

*Зборнік сцэнарыяў гульнёвых праграм,
прысвечаных святам каляндарна-абрадавага цыкла*

Мінск 2012

УДК [791.9+37.035:394.268.8](082)(476)
ББК [85.345+74.200.522+63.521(=411.3)-731]я43
Г 944

Складальнікі
П.А.Гуд, Д.П.Сергейчук

Рэцэнзент

В.Ф.Гладкая, заслужаны дзеяч культуры Рэспублікі Беларусь,
мастацкі кіраўнік заслужанага аматарскага
фальклорна-этнографічнага ансамбля «Неруш» Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта

Гульнівы карагод: зб. сцэнарыяў гульнівых праграм, прысвеч. святам калянд.-абрад. цыкла / склад. П. А. Гуд, Д. П. Сергейчук. – Мінск: Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў, 2012. – 96 с. – (Народнае выхаванне).

ISBN 978-985-6798-86-6.

Зборнік склалі сцэнарыі свят земляробчага календара беларусаў. Спадчына продкаў валодае найбольшым патэнцыялам у фарміраванні нацыянальнай ідэнтыфікацыі чалавека на фоне глабалізацыйных працэсаў. Гэта прадвызначае велічыню яе ролі ў нацыянальна-патрыятычным выхаванні асобы.

Гульнівыя праграмы зборніка могуць знайсці шырокае выкарыстанне пры арганізацыі і правядзенні абрадавых свят спецыялістамі ўстаноў культуры і адукацыі, пазашкольных і ведамасных устаноў, а таксама зацікавіць усіх, хто імкнецца ведаць і берагчы традыцыі продкаў.

УДК [791.9+37.035:394.268.8](082)(476)
ББК [85.345+74.200.522+63.521(=411.3)-731]я43

ISBN 978-985-6798-86-6

© Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
культуры і мастацтваў, 2011

З М Е С Т

Уступ (Д.П.Сергейчук)	4
Новы год з Дамавіком (сцэнарый – У.А.Багданаў)...	7
Навагодняе падарожжа (сцэнарый – І.С.Чычко).....	14
Прыйшлі Каляды, усе людзі рады (сцэнарый – М.М.Федарэнка).....	20
Калядныя перазовы (сцэнарый – А.У.Крывёнак)	26
Прыйшла калядная Шчадруха – усім нам веся- луха! (сцэнарый – А.С.Пишэўлоцкая)	32
Калядны Шчадрэц (сцэнарый – У.В.Фалітарык)	38
Маладзёжны масленічны фэст (сцэнарый – Д.П.Сергейчук).....	45
Масленічныя прыгоды (сцэнарый – Д.А.Аўрамчык)	57
Юраўскія забавы (сцэнарый – Р.В.Казакевіч).....	63
Як на Юр’е (сцэнарый – Т.У.Суднік).....	67
Русальны тыдзень (сцэнарый – В.В.Гардзіюк).....	73
Восеньскія святы (сцэнарый – С.М.Козік).....	78
Пакровы насталі – поле прыбралі (сцэнарый – П.А.Гуд).....	82
Жыццёвыя прыгоды на Пакровы (сцэнарый – В.В.Цыбін).....	87
Спіс выкарыстанай літаратуры	94

УСТУП

Педагогічная навука заўсёды вядзе пошук эфектыўных сродкаў выхавання падростаючага пакалення. Гэта звязана з няспыннымі працэсамі паглыбленага набыцця ведаў і пастаянным падвышэннем шкалы адукацыйнага стандарту.

Развіццё сучаснага грамадства настойліва патрабуе адмысловай увагі да праблем навучання і выхавання дзяцей, пошукаў прынцыпова новых метадаў і падыходаў у рэалізацыі запатрабаваных сёння педагогічных задач. Век паспяховых інфармацыйных працэсаў дыктуе свае ўмовы суадносін чалавека з грамадствам. Зараз набыць інфармацыю па любой цікавай тэме, без цяжкасцей звязацца і паразмаўляць у глабальнай сетцы (Інтэрнэт) з любым чалавекам, дзе б ён ні знаходзіўся, вельмі зручна, лёгка і аптымальна дзеля эканоміі часу і сродкаў. Але ёсць іншы бок гэтага станоўчага працэсу. Практыка паказвае, што чалавек, па-першае, пялегуе ў сабе ляготу (навошта ісці на сустрэчу, калі можна патэлефанаваць і адправіць пэўнае паведамленне па Інтэрнэце); па-другое, ён становіцца аморфным і пасіўным удзельнікам рэальнага грамадскага жыцця; па-трэцяе, назіраецца працэс негатыўнага ўздзеяння, да прыкладу, камп'ютарных гульняў на псіхалагічны стан чалавека. І вось такі падыход да жыцця, на прыкладзе дарослых, фарміруецца і ў моладзевым асяроддзі.

Сёння адной з форм дзейнасці моладзі ў вольны час з'яўляецца камп'ютарная гульня. Многія псіхааналітыкі выказалі думку аб фарміраванні залежнасці ад гульні, якая выклікае эмацыянальныя стрэсы, яе ўдзельнікі становяцца больш замкнёныя, агрэсіўныя, негаваркія – у думках сам на сам з камп'ютарам. Ужо вядомы выпадкі ўздзеяння такіх гульняў на псіхіку, у прыватнасці, падлеткаў, якія блыталі віртуальнае і рэальнае жыццё. Зараз, па сутнасці, большасць дзяцей ахоплены камп'ютаралізацыйнай цікавасцю, яны ведаюць шмат сучасных камп'ютарных тэхналогій. У веб-прасторы пастаянна з'яўляюцца новыя віды гульняў, сярод якіх ёсць тыя, што нясуць у сабе дэгуманістычны пачатак, яны будзяць у дзяцей агрэсіўнасць і негатывізм да навакольных. Тым самым у значнай ступені страчваецца жыццёвазначны складнік, які сацыялізуе асобу, адаптуе да агульначалавечых норм грамадскіх узаемаадносін.

Сёння, як ніколі, становіцца пільнай патрэба прывіваць моладзі эстэтычны густ, гуманістычны светапогляд, духоўна-цэнасныя арыенціры, скіраваныя на стандарты чалавечнасці. У гэтых захадах цікавяць сабой апрабаваныя гісторыяй віды праяўлення чалавечай актыўнасці, у прыватнасці народныя гульні і іх статус у працэсе выхавання дзяцей. На педагагічныя магчымасці народнай гульні звярталі ўвагу вядомыя навукоўцы, педагогі і псіхолагі, такія як А. Г. Кіркор, С. Цярохін, П. В. Шэйн, Я. Р. Вількін, Е. Р. Раманаў, М. Я. Нікіфароўскі і інш.

Напрыканцы XX ст. навукоўцамі была зроблена спроба пашыранага вывучэння праблемнага поля выхавання праз гульні (П. П. Блонскі, Н. К. Крупская, А. У. Сухамлінскі, Ю. П. Лазаранка, А. В. Мудрык, Г. І. Камаева, В. М. Грыгор'еў, Э. В. Панічава, Л. І. Казлоўская). На словах Л.С. Выготскага: «У гульні магчымы вышэйшыя духоўна-маральныя дасягненні чалавека, якія ў далейшым становяцца яго сярэднім стандартным узроўнем, яго звычайнай мараллю». Гульні пранікае і суправаджае ўсе сферы жыццядзейнасці чалавека. Яны будзіць уяўленне, фантазію, мабілізуе да набыцця новых ведаў на грунце маральна-эстэтычных, агульначалавечых каштоўнасцей, маўленчай культуры і культуры камунікатыўных зносін, разумення сябе як часткі прыроды. Народная гульні далучае да нацыянальнай культуры і гісторыі. Такая многаграннасць (паліфункцыянальнасць) гульні актывізуе ўсебаковае развіццё асобы.

Народная гульні сямейна-родавай абраднасці беларусаў спрадвечу адлюстроўвала імітацыйнае дзейства, датычнае земляробчага працоўнага цыкла. Такія гульні раскрывалі фізічныя магчымасці чалавека ў еднасці з яго памкненнем да прыгожага (гульні – на Юр'е «Пастушок», на Масленіцу «Жарабец, ці Павадыр», на Купалле «Выпрабаванне праз раку», «Скокі праз вогнішча» і інш.).

Значная частка фонду беларускіх традыцыйных гулянняў прысвечана гендарнаму выхаванню. Драматызаваныя гульні з лялькамі і цацкамі, прызначаныя для дзяўчынак у ролі клапатлівых гаспадынь, выходзяць пачуцці мацярынства, пашаны, клопату, адказнасці за сваіх родных. Ролевыя дзіцячыя гульні ў бацькоў («Дочкі-мацяры», «Хатка», «Лялькі», «Гас-

падыня») накіраваны на фарміраванне ўменняў па вядзенні гаспадаркі і сямейных спраў.

У параўнанні з дзявочымі гульнямі гульні для хлопчыкаў развіваюць такія якасці, як смеласць, мужнасць, вынослівасць, цярдзенне, працавітасць, – якасці сапраўднага гаспадара. У разуменні нашых продкаў, мужчына ў сям’і павінен добра весці гаспадарку, быць фізічна моцным і вынослівым, спрытным, кемлівым, разважлівым і памяркоўным. У сучасным выхаванні хлопчыкаў найчасцей выкарыстоўваюцца такія гульні, як «Конікі», «Пастушок», «Пеўні», «Схованкі», «Гусі», якія разам з фізічным развіццём фарміруюць у хлопчыкаў навыкі гаспадарчай працоўнай дзейнасці.

Гульня як эфектыўны інструмент выхавання знайшла сваё прызначэнне, яскрава ўпісаўшыся ў святочна-абрадавую культуру. Гульня стала паўнапраўным элементам (эпізодам) святочных мерапрыемстваў. Але ж, на вялікі жаль, творчы і выхаваўчы патэнцыял народных гульняў у святочнай культуры рэалізуецца не ў поўным аб’ёме і на сучасным этапе мае шмат праблемных аспектаў. Пошук найбольш эфектыўных і аптымальных метадаў і інструментаў рэалізацыі гэтага патэнцыялу з’яўляецца актуальна-важным для спецыялістаў адукацыйнай, сацыяльна-культурнай сфер.

Прапанаваны зборнік сцэнарыяў гульнёвых праграм «Гульнёвы карагод» прысвечаны святам каляндарна-абрадавага цыкла і з’яўляецца практычным дапаможнікам для ўсіх аматараў і прафесіяналаў па арганізацыі вольнага часу.

Д.П. Сергейчук

НОВЫ ГОД З ДАМАВІКОМ

(Зала аформлена паветранымі шарыкамі, рознакаляровымі кветкамі з гафрыраванай паперы, навагоднімі гірляндамі.

У цэнтры – ёлка-яліначка, але яе ніжнія галінкі яшчэ не ўпрыгожаныя цацкамі. Перад пачаткам праграмы гучаць навагоднія мелодыі. Пад гукі фанфары з'яўляецца Дамавік, азіраецца наўкол, заўважае дзяцей.)

Д а м а в і к. Вітаю вас, мае юныя сябры! А з якой нагоды вы тут усе сабраліся? А-а-а! Запамятаваў, святкуем прыход Новага года! Так?

Д з е ц і. Так!

Д а м а в і к. А вы ведаеце, хто я?

Д з е ц і. Не!

Д а м а в і к. Я Дамавік! Мы, дамавікі, жывём у кожнай сям'і, баронім яе жыллё ад няшчасцяў, клапоцімся, каб у пакоях быў дабрабыт і парадак, каб не было сварак і ніхто не сумаваў. Я добры, але я дух, і таму я невідзімка. І да сёння ніхто з вас мяне не бачыў. Ці можа хто бачыў?

Д з е ц і. Не.

Д а м а в і к. Але сёння такое чароўнае свята, што я не вытрымаў і зрабіўся бачным, каб весяліцца разам з вамі. Давайце знаёміцца. Я плясну ў далоні, і кожны з вас гучна назаве сваё імя.

(Абыходзіць дзяцей, пляскае перад імі ў далоні; дзеці гучна вымаўляюць свае імёны.)

Д а м а в і к. Вось малайцы. Цяпер кожны з вас – мой добры маленькі сябар.

(З'яўляецца Лесавік, падыходзіць да ёлачкі і спрабуе ўзяць яе.)

Д а м а в і к *(да дзяцей)*. А вы ведаеце, хто гэта? Ці запрашалі вы яго на свята?

Д з е ц і. Не!

Д а м а в і к *(да Лесавіка)*. Гэй, ты хто такі? Чаго табе трэба?

Л е с а в і к. Я?

Д а м а в і к. Лесавічок, гэта ж ты! Дзеці, гэта таксама дух, ён жыве ў лесе, і да добрых людзей, я ўпэўнены, ён добры. А можа, вы ведаеце, які дух жыве ў нашых рэчках, азёрах, а які ў балоце? Давайце адкажам разам.

Д а м а в і к і д з е ц і *(хорам)*. Іх завуць Ва-дзя-нік і Ба-ла-ця-нік.

Д а м а в і к. На жаль, дзеці, Вадзянік і Балацянік да нас на свята не прыйдуць, бо жывуць у вадзе і без вады ім цяжка дыхаць. А вось Лесавічок – з лесу да нас завітаў. Толькі чаму ў такі святочны дзень ён невясёлы?

Л е с а в і к. А таму што вы ў лесе без майго дазволу прыгажуню-яліначку ссеклі. А яна ж такая чароўная...

Д а м а в і к. Дзеці, папросім у Лесавічка прабачэння, скажам разам: «Прабач, Лесавічок! Ты ж ведаеш, што ў Новы год нельга без ёлкі. Але мы табе абяцаем, што вясной пасадзім шмат елачак».

Л е с а в і к. Не веру я вам! Вельмі часта людзі ў лесе дзеля забавы вогнішчы паляць ды галінкі на дрэвах абломваюць. Не веру!

Д а м а в і к. Не злуйся, Лесавічок, мы зараз табе пакажам, як будзем саджаць елачкі. *(Да дзяцей.)* Пакажам?

Д з е ц і. Па-ка-жам!

Д а м а в і к. Мае маленькія сябры, уявіце, што зараз вы будзеце саджаць вось такія *(паказвае, якія малыя)* сеянцы. Мы з вамі будзем рабіць усе тыя рухі, як быццам мы сапраўды саджаем. Уключаем музыку, пад яе рухацца весялей. Паўтарайце ўсе рухі за мной: як мы бяром рыдлёвачкі, як капаем ямінкі, як ліём у ямінкі ваду, як акуратна апускаем у ямінку сеянец і як прысыпаем яго зямлёй, ізноў паліваем.

(Праводзіцца гульня «Мы садзім елачкі».)

Д а м а в і к. Лесавічок, а цяпер ты нам верыш?

Л е с а в і к. Цяпер веру. Вы сапраўды пасадзіце ў лесе шмат елачак, а гэтая ялінка, навагодняя прыгажуня, хай застаецца ў вас і прынясе вам многа радасці.

Д а м а в і к. Дзякуй, Лесавічок. *(Да дзяцей.)* Усе разам скажам словы падзякі Лесавічку за тое, што пакінуў на нашым свяце елачку. Тры, чатыры!

Д з е ц і. Дзя-куй!!!

Л е с а в і к. У вас добрае сэрца, дзеці. Цяпер я магу спакойна вярнуцца ў свой лес.

Д а м а в і к. Лесавічок, заставайся на нашым навагоднім свяце. Разам дачакаемся Дзядулю Мароза, у яго і для цябе абавязкова падарунак будзе. Заставайся! *(Да дзяцей.)* Запросім Лесавічка на нашае свята?

Д з е ц і. За-пра-шаем!

Л е с а в і к. Мне і сапраўды ў вас тут вельмі падабаецца. Застаюся!

Д а м а в і к. Ну вось і добра. *(Глядзіць на гадзіннік.)* Ой, як мала часу засталася. А нам трэба яшчэ ёлку ўпрыгожыць, пакуль Дзядуля Мароз не прыйшоў. Сябры, а вы ведаеце, чым упрыгожваюць ёлачку на Новы год?

Д з е ц і. Так!

Д а м а в і к. Чым жа?

(Дзеці называюць упрыгожванні для ёлачкі.)

Л е с а в і к. Вось якія малайцы! Сярод вас, я заўважыў, некалькі дзяўчынак і хлопчыкаў назвалі найбольш упрыгожванняў. Запросім іх да ёлкі, яны будуць яе ўпрыгожваць.

(Дзеці падыходзяць да ёлкі – там стаіць кошык з цацкамі – і пачынаюць упрыгожваць яе ніжнія галінкі.)

Д а м а в і к. Але ж ёлачцы будзе сумна без сняжынак, якіх так многа ў зімовым лесе. Давайце зробім іх самі. Вось стол, на ім папера, нажніцы. Тут могуць працаваць чатыры чалавекі. Выходзьце смелыя і ўмелыя. Калі сняжынкі будуць гатовыя, мы выбярэм сярод іх самую прыгожую.

(Гучыць музыка. Праводзіцца гульня «Упрыгожванні для ёлкі».)

Л е с а в і к. Якая прыгожая наша ёлачка. Але на падлозе засталася шмат смецця. Давайце хуценька прыбярэм, а то Дзед Мароз будзе злавацца. Уявім, што гэта снег, і нам трэба як мага хутчэй скатаць яго ў вялікі ком. Пачалі!

(Гульня «Катаем снежавы ком». Лесавік таксама збірае «снежавыя камы», на хвілінку выбягае з залы і хутка вяртаецца.)

Л е с а в і к. Ой, як на дварэ холадна! Я так змерз! Напэўна, ужо Дзядуля Мароз ідзе да нас.

Д а м а в і к. А я ведаю, як можна сагрэцца. *(Звяртаецца да дзяцей.)* Зараз мы дапаможам Лесавічку. Калі я падыму правую руку – будзеце пляскаць у далоні, калі падыму левую руку – вы будзеце тупаць нагамі, а калі дзве рукі падыму – тупайце і пляскайце.

Л е с а в і к. А калі я буду гаварыць «дрэва»– вы ўставайце і падымайце ўверх рукі, а калі скажу «куст» – сядайце на месцы і дакраніцеся рукамі да падлогі. Зразумелі?

Д а м а в і к. Тады пачалі!

(Гучыць музыка. Праводзіцца гульня «Зарадка».)

Л е с а в і к. Усе малайцы! Мы разагрэліся і гатовыя да сустрэчы Дзеда Мароза са сцюдзёнай Белавежскай пушчы.

Д а м а в і к. Давайце зробім падарунак для Дзядулі Мароза! Згодны?

Д з е ц і. Так! Згодныя!

Д а м а в і к. Мы навучымся танцаваць карагодны танец і потым станцуем яго з Дзедам Марозам і Снягурачкай. Музыку!

(Дзеці паўтараюць за Дамавіком усе танцавальныя рухі – да прыкладу, «Карагод» на верш І. Цітаўца.)

Карагод (навагодні)

Верш Івана Цітаўца

Музыка Тамары Барэхавай

Прывітанне, Новы год!

Снегавы і золкі.

Завадзі нам карагод

Каля нашай ёлкі!

П р ы п е ў .

Пахні, ёлачка, смалой,

Быццам летам зёлкі!

Карагод, карагод,

Заспяваем звонка.

Весяліся, народ!

Закружыся, ёлка!

Ой, дзядуля, Дзед Мароз,

Сып на ёлку зоркі!

Стань, Снягурка, ў карагод

Каля нашай ёлкі!

Д а м а в і к. Як цудоўна вы танцавалі! Дзядулі Марозу і Снягурачцы, безумоўна, спадабаецца ваш падарунак.

(Дамавік заўважае, што Лесавічок запальвае агні на ёлачцы, але яны адразу гаснуць.)

Л е с а в і к. А чаму ёлачка пагасла?

Д а м а в і к. А таму, што агеньчыкі на ёлачцы запальвае толькі Дзед Мароз.

Л е с а в і к. А што цяпер рабіць?

Д а м а в і к. Сябры, адкажыце, калі ласка, Лесавічку, што нам трэба рабіць? Каго нам трэба паклікаць?

Д з е ц і. Дзеда Мароза!!!

Д а м а в і к. Давайце ўсе разам паклічам Дзядулю Мароза!

(Дзеці завуць Дзеда Мароза. Гучыць марш. Шырока расчыняюцца дзверы залы, і хуткім крокам, як быццам запыханья, уваходзяць Дзед Мароз і Снягурачка.)

Д з е д М а р о з. Вось і мы! Што, зачкаліся?
Я вітаю вас усіх!
Вы, я бачу, пастараліся:
Ёлка – лепшая на ўвесь свет.
Зараз смутку няма месца.
Паўсюль скокі, паўсюль песні.
Мне ў дарозе шчэ казалі,
Што цікава тут у вас.
А калі хто нос павесіў,
Хай падыме вышэй нос.
Хай пабачыць, як цудоўна,
Як прыгожа ў нас тут!

С н я г у р а ч к а. З Новым годам! З новым шчасцем!
Я віншую
Ўсіх дзяцей і ўсіх бацькоў!
І жадаю ў Новы год
Ваш убачыць карагод.
А спяваць умеце?

Д з е ц і. Так!

С н я г у р а ч к а. Тады становімся каля ёлкі ў карагод і заспяваем нашу любімую навагоднюю песенку.

Д з е д М а р о з. Пачакай, унучанька, трэба спачатку запаліць агеньчыкі на ёлачцы. Возьмемся за рукі, падымем угору і скажам усе разам чароўныя словы: «Раз, два, тры! Ёлка-прыгажуня, запаліся!»

С н я г у р а ч к а. Наша ёлачка заззяла. Значыць, хутка Новы год! А ў навагоднюю ноч здараюцца цуды, быццам у казцы. І ў многіх краінах свету сустракаюць Новы год з песняй, прысвечанай ёлачцы.

(Снягурачка і Дзед Мароз водзяць з дзецьмі карагод і спяваюць песню «Яліначка».)

Яліначка

Словы Р. Кудашавай
Пераклад В. Жуковіча

Музыка Л. Бехмана

Жыла-была яліначка,
У хвойнічку расла,
Зімой і летам стройная,
Зялёная была.

Мяцеліца ёй песеньку
Спявала: «Баю-бай!»,
Сняжком яе атульвала:
«Глядзі, не замярзай!»

Пужлівы зайка шэранькі
Вакол яе скакаў,
Падчас і воўк, сярдзіты воўк
Трушком тут прабягаў.

Сняжок у лесе сцішаным
Пад полазам рыпіць,
І конік жвавы сівенькі
Спяшаецца, бяжыць.

Імчацца лёгка саначкі,
А ў санках мужычок
Вязе для нас яліначку,
Паклаўшы на бачок.

І вось яна, прыбраная,
На свята к нам прыйшла
І шмат пацехі, радасці
Для дзетак прынясла.

Д а м а в і к. Дзядуля Мароз, мы падрыхтавалі табе па-
дарунак.

Д з е д М а р о з. Які гэта?

Д а м а в і к. А зараз мы табе і пакажам. Так, сябры?

Д з е ц і. Так!

(Танец, да прыкладу «Таўкачыкі»)

Таўкачыкі

Гэй, гэі, таўкачыкі!
Гэй, гэі, дубровыя!
Гэй, гэі, дубровыя,
На работу гатовыя!

Гэй, гэі, таўкачыкі!
Гэй, гэі, дубровыя!
Гэй, гэі, дубровыя!
Цяжэнькія – пудовыя!

Сем год бадзяліся,
У адну ступу сабраліся.
Гэй, гэі, таўкачыкі!
Гэй, гэі, дубровыя!

*(Напрыканцы Дамавік разам з Дзедам Марозам,
Снягурачкай, Лесавіком арганізоўваюць розныя забавы,
розыгрышы, спаборніцтвы, дзеці дзеляцца з імі сваімі
патаемнымі жаданнямі.)*

Д з е д М а р о з. Ох, стаміўся я. Добра танчыў разам з вамі.
І зараз вы ўсе атрымаеце падарункі!

(Дзед Мароз адорвае дзяцей.)

Д з е д М а р о з. Развітацца час мне з вамі,
І скажу на адыход,
Што зусім не за гарамі
Году новага прыход!

С н я г у р а ч к а. Хай дарогі ўсе на свеце
Вам адкрыюцца ў жыцці.
Мы жадаем шчыра, дзеці,
Каб хутчэй вам падрасці!

(Сцэнарый – У.А.Багданаў)

НАВАГОДНЯЕ ПАДАРОЖЖА

(Перад заднікамі сцэны размешчана навагодняя ёлка — мастацкі вобраз гульнівай праграмы. Ёлка апаясана прыгожай стужкай з надпісам: «1362 год – ... (год, які наступае)». Гучыць голас: «У Беларусі Новы год адзначаць 1 студзеня пачалі з 1362 года». Гучыць рэп.)

Год 1362-гі.

Шчэрацца дзіды. Лунаюць сцягі.

Нашыя войскі ля Сіняй Вады

Разбілі трох ханаў Залатое Арды,

І Княства Літоўскае раптам – о-па! –

Зрабілася буйнейшай дзяржавай Еўропы.

(Л. Вольскі)

(Пад гукі рэпа на сцэну выходзяць вядучыя – юны Чарадзеі і Снягурачка, вітаюцца з аўдыторыяй.)

Ч а р а д з е й. Год 1362-гі знамянальны вялікай перамогай нашых продкаў – насельнікаў Вялікага Княства Літоўскага над трыма татарскімі князямі. Вось з такога знакавага году адзначаюць беларусы 1 студзеня кожны наступны год.

С н я г у р а ч к а. У гэтую ноч мы жадаем толькі шчасця родным, сваякам, сябрам. І наогул усім людзям – насельнікам Зямлі. У гэтую ноч мы ўсе на планеце становімся бліжэй адзін да аднаго.

Ч а р а д з е й. У розных краінах Новы год прыходзіць у свой час. Напрыклад, англічане будуць святкаваць праз дзве гадзіны пасля нас...

С н я г у р а ч к а. А гэта значыць, што мы можам далучыцца да іх свята, а яны да нашага.

Ч а р а д з е й. Але спачатку нам трэба падрыхтавацца, папярэдне пазнаёміцца з навагоднімі традыцыямі па-за межамі нашай краіны.

С н я г у р а ч к а. Ці вы ў сваім розуме, калега? Да Новага году засталася зусім мала часу!

Ч а р а д з е й. Гэта словы выхаванай лэдзі, якую я прашу не турбавацца: ніякіх спазненняў не будзе. Наша падарожжа – віртуальнае. Гэтая рэальнасць дужа даспадобы моладзі.

С н я г у р а ч к а *(падумаўшы).* Ну калі так, я згодна! «А вы?» *(пытаецца ў аўдыторыі).*

Ч а р а д з е й. Калі я Чарадзеі, то, вядома, мяне перш за ўсё вабіць Англія, краіна прывідаў, паданняў... і любімых моладзю Шэрлака Холмса і «Бітлз». На Новы год прынята дарыць не толькі падарункі, але і дасылаць паштоўкі. Мала хто ведае, што ўпершыню навагодня паштоўка з'явілася ў Лондане. А вось, у якім годзе – паспрабуем адгадаць.

С н я г у р а ч к а. Гэта такая даўняя гісторыя, што захавалася ў памяці хіба што толькі майго Дядулі Мароза. Але Дзядуля казаў мне, што, калі студэнт чаго-небудзь не ведае, яго выручае... падкажыце, што... (шпаргалка, падказка сябра...) Вось мая маленькая вам падказка: гэта было паміж 1842 і 1844 гадамі.

Ч а р а д з е й. Бачу, што вандраваць па Англіі мы гатовы. Тады... Паехалі!

(Выключаецца святло. На экран праецыруюцца фотаздымкі Англіі. Гучаць мелодыі «Бітлз».)

С н я г у р а ч к а *(каменціруе)*. Гэта Лондан. Вось развадны Таўэрскі мост праз Тэмзу ў цэнтры Лондана – адзін з яго сімвалаў. А гэта Біг-Бэн – «голас Лондана», гадзіннік на 96-мятровай вежы. Яго дыяметр – амаль 3 метры.

Ч а р а д з е й. Гэты гадзіннік на вежы Парламента Злучанага Каралеўства чуоць ва ўсім свеце. Мікрафоны радыё-службы ВПС перадаюць іх бой кожную гадзіну. Менавіта з першым ударам Біг-Бэна ў ноч з 31 снежня 1999 г. на 1 студзеня 2000 г. планета Зямля па міжнародным часавым стандарце ўступіла ў новае тысячагоддзе.

С н я г у р а ч к а. Першы раз легендарныя куранты прагучалі 31 снежня 1923 г.

Ч а р а д з е й. А вось і вядомыя ўсім вандроўнікам чырвоныя двухпавярховыя англійскія аўтобусы.

С н я г у р а ч к а. Я чула, што і ў нашым Гомелі ў невялікай колькасці эксплуатаюцца двухпавярховыя аўтобусы. Адгукніцеся, гамяльчане! Распавядайце!

С н я г у р а ч к а. А ці не час вярнуцца да паштовак?

Ч а р а д з е й. Словы Снягурачкі – закон. *(Звяртаецца да аўдыторыі.)* На століках у зале ляжаць паштоўкі. Кожны з прысутных няхай возьме па адной паштоўцы і напіша навагодняе віншаванне. Каму? Проста іншаму чалавеку: роднаму, сябру ці проста любому чалавеку. Асістэнты збяруць паштоўкі, а літаратурная камісія, у якую мы запрасілі супрацоўнікаў

студэнцкай (ці якой-небудзь іншай) газеты, адбярэ лепшыя віншаванні. Яны будуць агучаны іх аўтарамі напрыканцы нашага падарожжа.

(На выкананне задання адводзіцца некалькі хвілін, на працягу якіх гучаць старыя англійскія мелодыі, як кажуць некаторыя, вельмі падобныя да славянскай народнай музыкі.

Усе прысутныя могуць падпяваць)

С н я г у р а ч к а (звяртаецца да Чарадзея). Калі ты Чарадзея, то, пакуль збіраюць асістэнты паштоўкі, хачу задаць табе пытанне. Вось закончыцца наша свята, я вярнуся ў свой родны кут да Дзядулі. Адгадай: як завецца зімовае бажаство, беларускі продак Дзеда Мароза і дзе знаходзіцца яго рэзідэнцыя? Хоць ты і Чарадзея, але, на ўсялякі выпадак, ведай: будзе цяжка адгадаць, ёсць магчымасць папрасіць дапамогі ў аўдыторыі.

(Гэта зробіць сам Чарадзея ці з дапамогай залы, але будзе высветлена, што імя нашага бажаства марозу і холаду – Зюзя Паазерскі, а рэзідэнцыя яго знаходзіцца на Віцебшчыне (Пастаўшчына). Чарадзея нават можа паказаць Зюзю на экране – праецыраваць яго фотаздымкі, пагаварыць з залай аб тым, што маюць на ўвазе прымаўкі пра Зюзю (напрыклад: «Зюзя ў хаце, а тут ужо ні снапа на палаце», «Зюзя на дварэ – куцыя на стале».)

С н я г у р а ч к а. Працягнем наша падарожжа? Чарадзея, ты вопытны вандроўнік, падкажы, калі ласка, нам маршрут!

Ч а р а д з е й. Заўсёды хацеў пабываць на Новы год у Германіі. Зараз вы зразумеце чаму.

(Выключаецца святло. На экране праецыруюцца фотаздымкі Германіі. Гучыць нямецкая народная музыка – на густ моладзі, на прапанове з залы.)

Ч а р а д з е й (каменціруе). Унёсак Германіі ў скарбонку сусветнай культуры – вельмі вялікі. На гэтых здымках – толькі помнікі, што сталі яе сімваламі, асабліва для турыстаў. Кафедральны сабор, Брандэнбургскія вароты, Рэйхстаг.

С н я г у р а ч к а. А вось гэтага, Чарадзея, на тваіх здымках не будзе. У 12 гадзін ночы ў Германіі прынята залазіць на крэслы і сталы ды падскокваць уверх з радаснымі крыкамі. *(Звяртаецца да залы.)* Цудоўная традыцыя, як вы лічыце?

(Сваю падтрымку зала паказвае апладысментамі.)

Ч а р а д з е й. Апладысменты сведчаць: вам такая традыцыя дужа даспадобы. Тады запрашаю з вашых радоў смялейшых.

(Асістэнты выносяць стужку і выкладваюць на лініі куліс.)

Станьце, калі ласка, за гэтую стужку. Зараз будуць біць куранты, на 12-ы удар вам трэба скокнуць як мага далей, але за стужку заступаць нельга. І абавязкова толькі пасля 12-га ўдару. Зразумела? Пачынаем. *(Звяртаецца да аўдыторыі)*. А ўсе астатнія могуць устаць і проста некалькі разоў падскочыць – на шчасце!

(Пераможцам Снягурачка ўручае плюшавага Мішку як сімвал Берліна альбо містычнага рагатага зайца – вальпертынгера, які жыве ў Альпах Баварыі; для арганізатараў свята такога містычнага звярка зрабіць нескладана са звычайнага плюшавага зайца.)

С н я г у р а ч к а. Здаецца, трэба крыху адпачыць – душой! Рушым на Усход, у краіну, дзе пра наступленне Новага года апавяшчаюць 108 удараў званоў будыйскіх храмаў. Шаноўны Чарадзеі, ты ведаеш усё (а можа, знойдуцца знатакі і сярод прысутных?) – адкажы, у якой краіне так сустракаюць Новы год і што гэта значыць?

(Агульнымі намаганьнямі атрымоўваецца адказ: «Гэта Японія. Згодна з будыйскім вераваннем, чалавека прыгнятаюць сваім цяжарам 108 турбот, якія пакідаюць яго з апошнім (108-ым) ударам званоў».)

Ч а р а д з е й. Дарагая Снягурачка, пачакай! Ты не спытала мяне пра яшчэ адну адметнасць навагодніх свят у Японіі. Можа, хто з прысутных здагадаецца? Я падкажу. «У які час сустракаюць у Японіі Новы год?»

(Ці самім Чарадзеям, ці пры дапамозе з залы даецца адказ: «Напярэдадні Новага года японцы рана кладуцца спаць, з тым каб сустрэць яго на світанні, з узыходам сонца».)

Ч а р а д з е й. Я выключаю святло. На экране – пейзажы Японіі, менавіта горы, мора. Чаму я выбраў іх? Звычайна асабліва японская моладзь перад навагоднімі святамі накіроўваецца да гор і мора, з тым каб з першымі промнямі сонца здзейсніць сінтаісцкі рытуал «касівадэ» – пляскаць у далоні, каб звярнуць на сябе ўвагу духаў ці бажаствоў.

Паспрабуем сустрэць Новы год па-японску. Устанем. Рукі перад сабой. Загадаем жаданне і запляскаем у далоні. Няхай у кожнага з прысутных яно збудзецца з дапамогай гэтых міфічных японскіх істот! Бо ў навагодняе свята, верыцца, здараюцца цуды.

С н я г у р а ч к а. А ці не прыйшоў час проста павесяліцца, адчуць чароўнасць гэтай ночы? Калі згодныя, то я прапаную зрабіць гэта па-польску. Чарадзеі, польскае навагодняе свята ў тваім стылі, распавядай нам крышачку пра яго!

(На сцэне на экране здымкі святочнай навагодняй Варшавы.

Гучаць мелодыі паланеза Агінскага – сімвала Польшчы.)

Ч а р а д з е й. З задавальненнем, бо гэта сапраўды мая стыхія. Дык вось, Варшава ў навагодняе свята ператвараецца ў сапраўдны балаган, дзень і ноч ідуць карнавальныя шэсці. Мужчыны пераапрабуюцца ў жаночае адзенне, дзеці размаляваюць фарбамі свае тварыкі, а вуліцы ўпрыгожваюцца велізарнымі букетамі шароў.

У 12 гадзін апоўначы, калі б'юць куранты, жыхары Варшавы пачынаюць праколваць гэтыя шары – атрымліваецца вельмі своеасаблівыя святочныя «салюты».

С н я г у р а ч к а. Чарадзеі, такое ігрышча, як на экране, па вачах тваіх бачу, дужа табе даспадобы. І яшчэ бачу: ты нешта задумаў. Ці не так?

Ч а р а д з е й. Не была б тая жанчына – наскрозь цябе бачыць... Канешне, карціць – гуляць дык гуляць! Тлумачу правілы гульні...

(Жадаючыя браць удзел у задумцы Чарадзея, выходзяць на свабодную пляцоўку, утвараюць пары. Чарадзеі запрашае да сябе партнёраў Снягурачку. Асістэнты ставяць партнёраў насупраць адзін аднаго, даюць кожнаму шар; партнёры змяшчаюць шары каля грудзей і тулавамі заціскаюць іх. Гучыць танцавальная кампазіцыя – кракавяк, «цыганачка» (чачотка), полька ці інш.)

Ч а р а д з е й. Канешне, мы будзем танцаваць, але ёсць адно правіла: шарык не павінен упасці на падлогу.

(Пара-пераможца атрымлівае сувеніры на памяць: гэтыя могуць быць любімыя палякамі з Сярэднявечча і да сёння птушкі-свістулькі, таксама фігуркі гномікаў – палякі вераць, што ў кожным іх горадзе жыве шмат гномікаў і трэба толькі быць кемлівым, каб іх убачыць.)

С н я г у р а ч к а *(да залы)*. Прашу цішыні. Нашы вандроўкі, як ні шкада, але закончыліся. Бярыце сябе ў рукі, бо я запрашаю на сцэну літаратурных экспертаў (памятаеце пачатак нашага свята?) – журы конкурсу на лепшае навагодняе віншаванне. Слухаем вердыкт...

(Старшыня журы пад апладысменты залы зачытвае лепшыя віншаванні ў адрас – ці блізкага чалавека, суседа, калегі, ці любога незнаёмага, проста насельніка Зямлі – і ўручае пераможцам з гумарам аформленыя экспертныя заключэнні.)

С н я г у р а ч к а *(звяртаецца да залы.)* Скажам адзін аднаму: «З наступаючым Новым годам!»

Ч а р а д з е й. Мы са Снягурачкай хочам павіншаваць вас з гэтым цудоўным святам словамі шчырымі, народнымі *(гавораць пажаданні папераменна):*

Дай жа, Божа,
Каб вам было гожа,
Шчасліва вялося,
Вясёла жылося!
Хлеба-солі,
Добрай долі,
Крынічнай вады
І ніякай бяды!

Зычым доўгачаканай сустрэчы з Дзедам Марозам! Хай спраўдзяцца вашы жаданні!

(Сцэнарый – І.С. Чычко)

ПРЫЙШЛІ КАЛЯДЫ, УСЕ ЛЮДЗІ РАДЫ (са свята Раства Хрыстова – да Вадохрышча)

(Сцэна аформлена як пакой вясковай хаты, стаіць стол, накрыты абрусам, за сталом сядзяць гаспадар з гаспадыняй, яны запальваюць свечку і ставяць яе ў цэнтры стала. На задніку сцэны замацавана эмблема свята – калядная зорачка, бакі сцэны ўпрыгожаны беларускімі ручнікамі. Чуюцца шум, гоман, спевы, ігра музыкаў. Уваходзяць калядоўшчыкі – Дзед Пачынальнік, Каза, яе павадыр, механоша, мядзведзь, Звяздар з каляднай зоркай, музыка з баянам, пераапаненныя доктар, цыган, цыганка.

Калядоўшчыкі спяваюць «Пайшла Каляда».)

Пайшла Каляда калядуючы,
Гэй, Каляда, Каляда!
Пайшла Каляда ў адну хату,
А ў гэтай хаце куццю таўкуць.
Пайшла Каляда ў другую хату,
А ў гэтай хаце сарабро звініць.
Пайшла Каляда ў трэцюю хату,
А ў гэтай хаце сала шыпіць.
Пайшла Каляда ў чацвёртую хату,
А ў гэтай хаце золата блішчыць.
Пайшла Каляда ў пятую хату,
А ў гэтай хаце каўбасу пякуць,
Каўбасу пякуць да і нам дадуць.
Гэй, Каляда, Каляда!

*Дзед Пачынальнік. Добры дзень таму, хто ў гэтым даму!
Механоша. Дзень добры ўсім гаспадарам і гаспадынькам!*

*Доктар. Будзьце ўсе здаровы!
Усе. Ці дазволіце хату весяліць?*

(Пачынаюць спяваць калядную песню.)

Ой, радуйся, зямля,
Год новы нарадзіўся!
Засцілайце сталы абрусамі,
Кладзіце пірагі з яснае пшаніцы,
Бо прыйшлі да цябе тры святочкі ў госці.

А першае свята – святыя Каляды.
А другое свята – святое Васілле.
А трэцяе свята – свята Вадохрышча.
Хай святкуе з вамі ўся ваша радзіна.
Ой, радуйся, зямля,
Год новы нарадзіўся!

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Гаспадынька прыгожая, гаспадар наш бацюхна, частуйце калядоўшчыкаў з печы пірагом, а з клеці рэшатам.

Г а с п а д а р. Частаваць я магу, але ж вы спачатку пакажыце, з якімі віншаваннямі да мяне прыйшлі, а вось потым дам і каўбаскі, і сала, каб душа скакала!

(Калядоўшчыкі пераглядваюцца.)

П а в а д ы р. Чаму ж не! Самыя лепшыя словы, ад душы!

(Выводзіць наперад Казу.)

П а в а д ы р. Мы не самі ідзём, а Казу з сабой вядзём. А ну, Козачка, разыдзіся, гаспадару ды гаспадыньцы, добрым людзям пакланіся!

(Пачынае іграць полечку, Каза пачынае танчыць, скакаць, бадацца, тупаць капытамі.)

П а в а д ы р.

Го-го-го, Каза, го-го-го, шэрая!
Дзе Каза ходзіць, там жыта родзіць,
Дзе Каза прабягае, там жыта вылягае,
Дзе Каза хвастом, там жыта кустом,
Дзе Каза нагой, там жыта капой,
Дзе Каза топ-топ, там жыта сем коп.

(Каза падае на падлогу, імітуючы непрытомнасць, дрыгае капытамі ў розныя бакі.)

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Ой, Каза ўпала, хвалююся, каб не прапала. Гаспадар, не шкадуй каўбасы, нясі хутчэй, ды кіло сала, каб Каза ўстала.

(Гаспадар нясе кавалак сала і дае механошы. Той дае панюхаць Казе. Каза падымаецца з падлогі, цягнецца да сала – механоша кладзе кавалак сала ў мех.)

П а в а д ы р. Каза – сімвал урадліваці, багацця, пладавітасці і дабрабыту. Хай у кожнай хаце заўсёды будзе добры ўраджай на жыта, пшаніцу, усялякую пашніцу!

Г а с п а д а р. Дзякуй, дзякуй, Козачка!

Г а с п а д ы н я. Бачу цыгана з мядзведзем. Мішка ваш танчыць, скача?

Ц ы г а н. Так, наш Міша навучаўся ў Смаргонскай мядзведзевай акадэміі. Міша ведае розныя навукі, можа рабіць розныя трукі. Міша, разыдзіся, гаспадару, гаспадыні, добрым людзям пакланіся.

(Мядзведзь пачынае хістацца ў розныя бакі, кланяецца ўсім прысутным. Цыган звяртаецца да гаспадыні.)

Гаспадыня, што ты загадаеш, каб зрабіў мядзведзь?

Г а с п а д ы н я. Пакажы, Міша, калі ласка, як мой гаспадар вяртаецца з гасцей дадому.

(Міша паказвае, як госць выходзіць з-за шчоўрага святочнага стала.)

А зараз, Міша, пакажы, як на дыскатэках танчаць хлопцы і дзяўчаты?

(Міша пачынае дрыгаць нагамі, пляскае ў далоні, круціць галавой.)

Ц ы г а н. А можа, спытаем ў нашых гледачоў, што яны жадаюць, каб Міша паказаў?

(Мядзведзь робіць тое, што загадалі гледачы.)

Ц ы г а н. Хопіць, хопіць. Усім вядома, што мядзведзь – сімвал моцы і здароў’я. Так і вы, гаспадары і гледачы, будзьце здаровы, як мядзведзі. А калі хто захварэў напярэдадні свята – Міша па спіне паходзіць і хутка вылечыць. Ёсць жадаючыя лячыцца ад хвароб?

(Гледачы адмаўляюцца.)

Г а с п а д а р. Трымай, Міша, цукарок, каб твае лапы заўсёды ішлі ў скок!

Д о к т а р. Калі няма жадаючых лячыцца ў мядзведзя, то ў мяне ёсць панацэя ад усіх хвароб – цуды-таблеткі, каб не хварэлі вы і вашыя дзеткі.

Вось марковачка – каб не балела галовачка.

Цыбулі – каб вашы вушкі ўсё чулі.

Гурочки – каб быў добры зрок і не балелі вочки.

Грыбочкі – каб вяліся і сыны, і дочки.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Хопіць, хопіць! Падлячыў і гаспадароў, і гледачоў. У гэтым годзе яны будуць здаровенькія,

а вось трэба даведацца, якія падзеі чакаюць іх у новым годзе. Цыганачка, паваражы, усё гаспадару з гаспадыняй раскажы.

(Музыка пачынае граць «цыганачку», цыганка танчыць.)

Цыганка. У мяне ў руках сіта, у якім знаходзіцца шмат зярнятак, а зерне сімвалізуе пачатак новага жыцця; сярод іх схаваныя паперкі, на якіх напісана, што можа адбыцца ў жыцці пэўнага чалавека. Вось зараз і даведаемся, што чакае вас у наступным годзе.

(Гаспадары варожаць, выцягваюць з сіта паперкі.)

Што на паперках прачытаецца, тое здзейсніцца ў новым годзе.

(Цыганка прапануе паваражыць усім прысутным.)

Звяртаецца да дзяўчат.)

А ці ёсць сярод вас тыя, хто жадае ў наступным годзе выйсці замуж, выходзьце да мяне.

(Варажба на плоце. Цыганка прапануе дзяўчатам стаць тварам да плота і абхапіць яго рукамі. Палічыць ахопленыя дошчачкі – калі будзе цот, то выйдзе замуж.)

А цяпер даведаемся, у якім баку жыве суджаны. Трэба зняць абутак і перакінуць яго цераз плот. У які бок «глядзіць» абутак, адтуль і будзе каханы.

(Дзяўчаты варожаць.)

Напэўна, вам карціць даведацца, як яго будуць зваць. Вось у мяне ў руках кубачак з паперкамі, на кожнай з іх – імя. Цягнуце, якое імя выцягнеце – так і будуць зваць вашага каханага, а хлопцам... нежанатым таксама можна паваражыць на імя сваёй суджанай.

(Варожаць на імя.)

Гаспадар. Дзякуй вам, калядоўшчыкі, што не абмінулі нашу хату, бо па традыцыі, у які двор не зайшлі Каляды, у гаспадарцы будзе дрэнны год.

Гаспадыня. Павесялілі нас, бо калі ў гэты дзень смяяцца і жартаваць, то і ўвесь год будзе з песнямі і жартамі.

Дзед Пачынальнік. І вам дзякуй за пачастункі, бывайце здаровы!

Механоса.

Каб да лета дачакаліся,
А зімою белай-белай,
З Калядою сустракаліся!

Павадыр.

А ну, Каза, з хаты выхадзі,
Бяду вынасі!

Цыган.

Мядзведзь, з хаты выхадзі

І хваробы вынасі!

Дзед Пачынальнік.

Бывай здароў, як рыжы бароў!

Май торбу грошай, жыві ў раскошы!

Усе. Май усяго даволі, а бяды ніколі!

(Выходзячы з хаты, пачынаюць спяваць «На новае лета».)

На новае лета радзі, Божа, жыта,

Шчодры вечар, Багаты вечар!

Жыта, пшаніца, усякая пашніца.

Жадаем табе, слаўны гаспадару,

Піва варыці, сынкоў жаніці,

Пасаг збіраці, дачок выдаваці!

(Выходзячы, праводзяць рытуал абсытання зернем.)

Абсыпаем усіх зярном,

Каб багаты быў ваш дом!

Хай шчасце, дабрабыт, каханне

Заўсёды будуць у ім!

Усе. Здаровы бывайце, праз год нас чакайце!

(На развітанне танчаць пад мелодыю песні «Каляда» –

можна ў запісе з рэпертуару «Песняроў» – або песні

«Бліны-ладачкі».)

Бліны ладачкі

Ай, Калядачкі,

Бліны-ладачкі.

Ай, рана-рана,

Бліны-ладачкі.

Ай, мікольскія

Бліны не такоўскія.

Ай, рана-рана,

Бліны не такоўскія.

А васільскія

Бліны блізкія.

Ай, рана-рана,

Бліны блізкія.

Каляда

Ой, Калядачкі, бліны-ладачкі,
Ой, люлі-люлі, бліны-ладачкі. (2 р.)

Ой, Калядачкі, вы хутчэй-хутчэй!
Ой, люлі-люлі, вы хутчэй-хутчэй. (2 р.)

Каляда, Каляда, Каляда, Каляда!

Напачэм бліноў мы з дражжэй-дражжэй,
Ой, люлі-люлі, мы з дражжэй-дражжэй (2 р.)

А калядныя бліны ладныя,
Ой, люлі-люлі, бліны ладныя!

Мы Калядачкам нарады будзем.

Ой, на ігрышчы ды хадзіць будзем,
Ой, люлі-люлі, ды хадзіць будзем (2 р.)

Каляда, Каляда, Каляда, Каляда!

(Сцэнарыі – М.М.Федарэнка)

КАЛЯДНЫЯ ПЕРАЗОВЫ (са свята Раства Хрыстова – да Вадохрышча)

(Гучыць калядная мелодыя «Пайшла Каляда, калядуючы».
На сцэну выходзіць гурт калядоўшчыкаў на чале
з Дзедам Пачынальнікам і Шчодрыкам, яны рухаюцца
ў такт мелодыі і спяваюць.)

Пайшла Каляда, калядуючы,
Гэй, Каляда, Каляда!
А за ёю дзеткі, шчадруючы.
Гэй, Каляда, Каляда!
Пайшла Каляда да ў першую хату,
Гэй, Каляда, Каляда!
А ў ётай хаце куццю таўчуць.
Гэй, Каляда, Каляда!
Пайшла Каляда да ў другую хату,
А ў ётай хаце сала шыпць.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к.
Са святам вас у гэты калядны час!
Ш ч о д р ы к. Мы таксама вас віншваем, па вёсцы ходзім,
калядуем.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. А ці многа накалядавалі? Ці
многа хат павіншавалі?

Ш ч о д р ы к.
Усе хаты, што за намі бачна,
Пачаставалі нас даволі смачна.
Далі крыху мёду –
Поўную калоду.
Але не змаглі ўнесці,
Прышлося на месцы з'есці.
Давалі каўбасы шасток,
Ды не ўлезла ў мяшок.
Давалі нам булку памерам з карыта,
Ды мы не пажадалі, было і так сыта.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к.
А мы крыху горш пакалядавалі,
Паляндвіцу елі, квасам запівалі.
Накалядавалі не вельмі шмат,
Аднаго цялёнка ды трох парасят.
Механоша замарыўся несці

Кавалак сала на талерцы,
Запрог каня ў сані,
Ды не пацягнуў маладымі нагамі.
Быў конь і другі,
Але зламаў дзве дугі.
Пакінулі іх за вуглом,
На адваротным шляху падпіхнём.

Ш ч о д р ы к. Штосьці вы мала накалядавалі. Можа таму,
што вы дрэнна спявалі?

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Бачу, і ў вас яшчэ не вельмі
выдатна, танчылі мала, спявалі не надта.

Ш ч о д р ы к. Не трэба калядны настрой псаваць. Пра-
паную гаспадара вітаць.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Прыехала Каляда на белым кані.

Ш ч о д р ы к. Цераз поле шырокае, цераз межы залаценькія!

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Яе дужачка – ясна зорачка.

Ш ч о д р ы к. Яе конічак – ясны месяцак.

Ш ч о д р ы к. Яе вазочак – з тоўстага лядку. А кажушочак
– з белага сняжку.

У с е к а л ь д о ў ш ч ы к і. Добры вечар, пану гаспадару!

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Дазвольце да вас завітаць, з
Калядой павіншаваць.

Ш ч о д р ы к. Мы гаспадароў вітаем, прывітальную спяваем.

Добры вечар таму,
Хто ў гэтым даму.

П р ы п е ў. Святы вечар!
Хто ў гэтым даму* .

А ў гэтым даму
Сам пан-гаспадар.

Сам пан-гаспадар
На куце сядзіць.

На куце сядзіць,
Калітку дзяржыць.

Калітку дзяржыць,
Грошыкі лічыць.

Грошыкі лічыць,
Шчадрушак дарыць.

* Прыпеў «Святы вечар!» паўтараецца пасля кожнага куплета з паўторам апошняга радка; спяваецца разам з глядачамі.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. А зараз прапануем гаспадарам паваражыць на дабрабыт у наступным годзе. Ён будзе залежаць ад таго, наколькі доўгую вы выцягнеце саломінку з-пад сурвэткі.

(Удзельнікі гурта падносяць да гаспадароў паднос з саломінкамі пад сурвэткай. Гаспадар і гаспадыня цягнуць свае саломіны. Удзельнікі калядных гуртоў іх вішуюць з добрым будучым ураджаем.)

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Можа, яшчэ хто жадае паспрабаваць, пра дабрабыт у хаце пазнаць?

(Прысутныя цягнуць саломінкі.)

Ш ч о д р ы к.

Бачу шмат я хлопцаў у хаце,
Статных хлопцаў – як адзін,
Але не магу здагадацца,
Хто з іх гаспадараў сын.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к.

Каб нікога не пакрыўдзіць,
З Калядой павіншаваць,
Хлопцаў, што нас бачаць, чуюць,
Будзем песенкай вітаць.

(Спяваюць вітальную песню халастому хлопцу.)

А збегла, збегла з поля старожа,
Святы вечар, з поля старожа*.
Ды прыбыла к Іваньку на двор:
– Ці спіш, ці ляжыш, малады Іванічка?
– Не сплю, не ляжу, лісточкі пішу,
Лісточкі пішу да к паненцы шлю.
– Хоць шлі, хоць не шлі – не твая будзець,
Тваю паненку ў палон забралі,
У палон забралі туркі з татарамі,
Туркі з татарамі, баяр з баярамі.
– А я тых баяр мечам парублю,
А я тых турак канём патапчу,
Я сваю паненку за сябе вазьму.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Бачым, шмат дзяўчат стаіць, і бялявых, чарнабровых. Але ж трэба павітаць нам дачок гаспадаровых.

* Прыпеў «Святы вечар» паўтараецца з другой часткай кожнага радка.

Ш ч о д р ы к. Мы не будзем вылучаць, хто з іх госця, хто дачка. Будзем усіх дзяўчат вітаць, яскравых, як наша зорачка.
(Спяваюць вітальную песню «Ой, чыя то дачка».)

Ой, чыя то дачка,
Як ягадачка,
Святы вечар добрым людзям!
Бацькава дачка,
Як ягадачка.
Як у сені ўвайшла –
Сені заззялі.
Як у хату ўвайшла –
Паны паўставалі.

Табе, прыгажунечка, песня спета,
Песня спета ды насупраць лета.
Каб вялікая расла, ды замуж пайшла.
Бацьку з маткай вяселлем страсла.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. А ці ведае гаспадар, хто з яго дачок раней за іншых прачынаецца і ля печы завіхаецца?

Г а с п а д а р. Не, не ведаю.

Ш ч о д р ы к. Такую дзяўчыну можна пазнаць па таму, ці ўмее ўхват трымаць.

(Арганізуецца гульня «Чыгун у цемры». Дзяўчатам завязваюць вочы хусткай і раскручваюць вакол сябе, затым даюць у рукі вілкі і чыгун. Дзяўчына павінна паставіць чыгун у печ – на сцэне дэкарацыя печы.)

Ш ч о д р ы к. Мы не самі ідзём, мы Казу вядзём.

(Наперад выходзіць Каза.)

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Дзе Каза паходзіць, там жыта родзіць. Дзе Каза бывае, там шчасце вітае.

(Калядоўшчыкі спяваюць песню «Казаў бацька: казу дам». Каза танчыць.)

Казаў бацька: казу дам і з маленькім казляням.

Ой, ну! Ды ой, ну ды з маленькім казляням.

А козанька шэрая па гародзе бегала,

Ой, ну! Ды ой, ну па гародзе бегала.

Аб'елася лебяды, не трапіла да вады.

Ой, ну! Ды ой, ну не трапіла да вады.

Мяне дома не было, і козачку раздуло.

Ой, ну! Ды ой, ну і козачку раздуло.

Трэба лекаў пашукаць, каб козачку ратаваць.

Ой, ну! Ды ой, ну каб козачку ратаваць.
Ды мінулася бяда, памагла казе вада.
Ой, ну! Ды ой, ну памагла казе вада.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к.

Гэй, Каза, расхадзіся, развесяліся,
Пану добраму ты пакланіся,
Каб гаспадыня дабрэй стала,
Прынесла каўбасы і сала.

(Гаспадыня прыносіць пачастунак.)

Ш ч о д р ы к.

А цяпер, Каза,
Закладай рогі,
Падбірай ногі,
З хаты выхадзі,
Бяду вынасі.

(Каза далучаецца да каляднага гурту.)

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Каляда! А чый чарод весяліць
цяпер народ?

Ц ы г а н. Зараз Мішу я вяду, які вельмі любіць Каляду.
Як пачуе ён мядок, усе лапы ідуць у скок.

*(Пад музыку цыган і мядзведзь выходзяць
на сярэдзіну сцэны і танчаць.)*

Ц ы г а н. Бачыш, пан-гаспадар, які ў мяне мядзведзь! Ён у
мяне і танцуе, і спявае. Маладых і старых забаўляе. А ну-ка,
Міша, пакажы:

– Што робяць студэнты перад стыпендыяй. *(Мядзведзь
смочча лапу.)*

– Што робяць студэнты пасля таго, як атрымаюць стыпен-
дыю. *(Мядзведзь пагладжвае пуза.)*

– А што яны робяць, калі заканчваецца стыпендыя? *(Мядз-
ведзь стаіць з працягнутай лапай.)*

– Пакажы, як мужыкі ў лазні мыюцца? *(Мядзведзь б'е сябе
лапай, як быццам венікам.)*

– Як з лазні ў снег скачуць? *(Мядзведзь абцірае сябе ла-
памі і раве.)*

– Як баба цеста месіць? *(Мядзведзь нахіляецца і робіць рухі
лапамі зверху ўніз.)*

– Як гаспадыня сустракае гаспадара з кірмашу? *(Мядзведзь
гразіць лапай.)*

– А можа, Міша, пакажаш, як хлопцы да дзяўчаты заляцаюцца? (*Мядзведзь бяжыць у залу і імкнецца пацалаваць каго-небудзь з глядачак.*)

– А як дзяўчаты да хлопцаў? (*Мядзведзь кідаецца да каго-небудзь з глядачоў-хлопцаў з намерам пацалаваць.*)

– Ну, а зараз, Міша, станчы нам «цыганачку».

(Мядзведзь у танцы вяртаецца ў калядны гурт.)

Ш ч о д р ы к. І песен напеліся, і натанцаваліся.

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Накалядавалі, канешне, не шмат. Галоўнае – што гаспадар быў нам рад!

Ш ч о д р ы к. І нездарма дабрабыту жадалі, каб у наступным годзе чакалі!

Д з е д П а ч ы н а л ь н і к. Трэба яшчэ гаспадарам пажадаць!

Ш ч о д р ы к. Чаго?

У с е. Каб ім заўсёды было што нам даць!

(Спяваюць песню «Будзь ваша здароў».

У танцы знікаюць за кулісамі.)

Будзь ваша здароў,
Як рыжак бароў.
Гэй, Каляда, Калядзіца!

Май торбу грошай,
Жыві ў раскошы.

Май усяго даволі,
А бяды ніколі.

Стары год канчаем,
Новы пачынаем.

З раннюю вясною,
З буйнаю травою.

Ды з прыемным летам,
Ды з громам пры гэтым.

Ды з восенню яснай,
Ды з долечкай шчаснай.

Бывай жа здароў
Ды з усёй сям'ёй.

Ды(ы) з дзеткамі.
Гэй, Каляда, Калядзіца! Гэй!

(Сцэнарый – А.У.Крывёнак)

ПРЫЙШЛА КАЛЯДНАЯ ШЧАДРУХА – УСІМ НАМ ВЕСЯЛУХА!

(Сцэна нагадвае пакой сялянскай хаты. Ручнікамі аформлены дэкарацыі вокнаў, ручнікі вісяць на куце. За сталом на лаўцы сядзяць гаспадар і гаспадыня, перад імі стаіць чыгун з кашай, абгорнуты сенам. Гучыць шум завірухі. Заслона адкрываецца. За кулісамі ўсё грамчэй чуецца гамонка шчадроўшчыкаў. Гукі завірухі павольна сціхаюць. Тры разы нехта стукае ў дзверы. Дзверы адчыняюцца, у хату заходзяць шчадроўшчыкі.)

Шчадроўшчыкі (звяртаюцца да гаспадароў і да ўсіх прысутных на свяце). Ці можна нам у гэтую хату завітаць? Шчадроўскіх песень паспяваць? Павесяліцца ад душы?

(Атрымаўшы дазвол гаспадыні і гаспадара, а таксама падтрымку гледачоў, Шчодр-прыгажуня, Каза, дзяўчаты – сяброўкі Шчодры, механоша, музыка з гармонікам – усе разам спяваюць песню «На новае лета».)

На новае лета радзі, Божа, жыта,
Шчодры вячор, Багаты вячор!^{*}
Жыта, пшаніцу, усякую пашніцу,
Дай табе, Божа, пане гаспадару
Піва варыці, сынкоў жаніці,
Гарэліцу гнаці, дачок выдаваці.
Залазь на баляску і дастань каўбаску.
Стань на драбінку і дастань саланінку.
Кошачак маку да таго прысмаку.
Збаночак мёду нам на асалоду.

Шчодр а. Добры вечар, шаноўныя гаспадары і ўсе прысутныя – госці свята! Шчыра запрашаем вас на шчадраванне!

К а з а. А людзей тут цераз край, хоць ты лыжкаю мяшай!
А ці рады вы нам? Калі вы нам рады, дык і вы нам да парады!

С я б р о ў к і Ш ч о д р ы. І, як кажуць нашы людзі, хай вам даспадобы будуць нашы жарты, гульні, песні, бо без песні жыць няёмка, хоць ты трэсні! А яшчэ пажадаць мы вам хацелі, каб ад нашага спаткання крышку вы памаладзелі, каб не ведалі вы злосці, каб жылі ў весялосці! Вушы каб у вас не вялі. *(Разам усе шчадроўшчыкі.)* Каб вы добра ўсе гулялі!

^{*} Паўтараецца пасля кожнага радка (спяваюць шчадроўшчыкі і ўсе прысутныя).

*(Шчадроўшчыкі кланяюцца. Музыка іграе вясёлыя напевы,
Механоша ставіць калядную зорку паміж вокнаў.*

Усе прытанцоўваюць.)

Г а с п а д ы н я. Думалі мы думалі з гаспадаром, як будзем дзякаваць шчадроўшчыкаў, і рашылі паказаць вам, як весяліліся мы ў такія святочныя дні, калі былі маладыя. Але на ўсё свой час...

Ш ч а д р о ў ш ч ы к і. Ехалі мы да вас, хто на вазе, хто на казе, а хто на сваёй назе па чарзе...

К а з а. Так, а на вуліцы скрыпучы мароз, ледзь не адваліўся ў мяне хвост!

Ш ч о д р а. Ой, хопіць пра надвор'е! Якім бы яно ні было ў калядныя дні, усё роўна гэтага свята ўвесь свет чакае з асаблівай радасцю.

С я б р о ў к і Ш ч о д р ы *(спяваюць і запрашаюць далучыцца ўсіх прысутных).*

Учора з вячора*
Засвяціла зора.
Зора засвяціла,
Свет узвесяціла.
Свет узвесяціўся:
Хрыстос нарадзіўся.
Хрыстоса раджэнне
Людзям на збаўленне.
Людзі, выбягайце,
Хрыста прывітайце.
Хрыста прывітайце,
Нам Каляду дайце.

Ш ч а д р о ў ш ч ы к і *(па чарзе)*. Але хопіць размаўляць, пачынаем усе гуляць! Прывезлі мы вам смеху, пачастункаў торбу! Во! *(Механоша дэманстратыўна «бухае» мех аб падлогу.)*

К а з а *(прытанцоўвае, ледзьве ў скокі не пускаецца)*. Хто загадку адгадае, той кавалак сала атрымае.

«З акна ў акно залатое верацяно». *(Прамень сонца.)*

«На полі Ярох рассыпаў гарох, а стала світаць – няма чаго збіраць». *(Неба і зоры.)*

* Кожны радок спяваецца двойчы.

«Ляцелі сізья галубкі, селі на ваду, вады не скаламуцілі і самі не паляцелі. (Снег.)

«А на што каню хамут кладуць?» (На шыю.)

К а з а. Калі ласка, даражэнькія, хто адгадаў загадку, падыходзьце да мяне за пачастункамі!

(Каза вітае пераможцаў і робіць выгляд, што старанна шукае ў мяху сала і ніяк не можа знайсці.)

С я б р о ў к і Ш ч о д р ы. Шчодро, а хіба ж мы ў бабы Ганны сала не нашчадравалі?

Ш ч о д р а. Не, яна добры кусок адрэзала... *(раптам кідае позірк на Казу.)*

К а з а *(з вінаватым выглядам)*. Пакуль ішлі – захацелася мне есці, ды каб не сала – магла і памерці! Вось вам смачныя арэхі! Падораць яны вам узамен і тонус, і вітаміны, і здароўе, і настрой вясёлы. *(Частуе арэхамі.)*

Ш ч о д р а. Ну, добра, добра, Каза, прабачаем! Ты і разумная, і спрытная, нездарма ж карміцелька наша. І да забаў ты прагна.

(Музыка іграе вясёлую мелодыю. Каза звяртаецца да прысутных і запрашае да сябе некалькі дзяўчат і столькі ж хлопцаў. Усе яны гуртуюцца каля гаспадара і гаспадыні.)

Г а с п а д ы н я. Ой, якія вы маладыя ды ладныя, прыгожыя! Можа, хто з вас і лёс свой знойдзе ў гэтыя святочныя калядныя дні! Яны сапраўды чароўныя, нібы ў казцы. Хочаце верце, хочаце не, але вось як вялося ў далёкія дні нашай малодасці.

(Гаспадар выходзіць у цэнтр сцэны, трымае ў кожнай руцэ па ахапку рознакаляровых стужак: усе стужкі пасярэдзіне сшыўныя – з дзвюх рознага колеру стужак. Ён трымае пукі стужак пасярэдзіне.)

К а з а *(звяртаецца да прысутных)*. Хто з хлопцаў, дзяўчат жадае паваражыць, падыходзьце да гаспадара. Хлопцы, становіцеся з аднаго боку, дзяўчаты – з другога. Па маёй камандзе кожны з вас возьмецца за канец выбранай ім стужкі. А затым гаспадар разніме кулакі, і вы даведаецеся, хто трымае другі канец стужкі. Гэта і будзе ваша пара!

(Па заканчэнні варажбы Шчодро з сяброўкамі арганізоўвае майстар-клас па народных танцах. Дэманстраваць танцавальныя фігуры будуць гаспадар і гаспадыня. Дапамагаюць ім усе шчадроўшчыкі. Яны і суправаджаюць

танцавальныя мелодыі спевамі, і паказваюць, як выконваецца тая ці іншая фігура, і падбадзёрваюць. Танцамі, на выбар, могуць быць «Лявоніха», «Лысы», «Полька Янка» і інш.)

Механоша (па заканчэнні танцаў звяртаецца да кавалераў). Вы, канешне ж, дзякавалі сваіх партнёраў за танец з вамі, за іх спрыт у танцах і за іх цярдпенне да вашай непаваротлівасці. Мужчыны заўжды – ахоўнікі прыгажосці. І я вам дапамагу выканаць гэты абавязак. Падыходзьце да майго меха, выбірайце вяночкі для сваіх прыгажунь і ідзіце ўпрыгожвайце чароўныя дзявочыя галоўкі. Гэтыя вяночкі з любоўю спляла для шчадроўшчыкаў гаспадыня.

(Механоша выносіць на пляцоўку чатыры драўляныя крэслы і ставіць іх не блізка адно ад аднаго.)

Гаспадар (да гаспадыні). А ці памятаеш, якая самая любімая ў нас была гульня? Ну, не чырваней – былога не вернеш. Але ж да чаго салодкія ўспаміны!

Шчодро (звяртаецца да прысутных). Ведаеце, па чым так светла сумуюць нашы гаспадары? Была ў дні іх маладосці такая народная гульня – «вішанька».

(Шчодро запрашае на сцэну некалькі дзяўчат і столькі ж хлопцаў. Дзяўчаты становяцца на крэслы, кожная з іх атрымлівае саломінку, на адзін канец якой надзета вішанька; другі канец саломінкі дзяўчаты сціскаюць зубамі.

Хлопцы павінны старацца дастаць вішаньку ротам, а дзяўчаты як мага спрытней павінны круціць галавой, ухіляючыся. Хлопец, якому пашанцуе дастаць вішаньку, атрымлівае права пацалаваць дзяўчыну.)

Казя. Але ж аднымі пацалункамі сыты не будзеш. Трэба хлопцам пачаставаць дзяўчат ды спрытнасць сваю паказаць! Згодныя?

(Казя выходзіць у цэнтр пляцоўкі, трымае шост з прымацаванай фігуркай ката, у лапках «кот» трымае вярочкі з прывязанымі на канцы цукеркамі, арэшкамі, іншымі прысмакамі. Казя падымае шост на такую вышыню, каб хлопцам было зручна да «ката» падскочыць і сарваць з вярочкі пачастунак. Яны падбягаюць да шаста са словамі «Еду з кута на “ката”» і спрабуюць ухапіць зубамі кончык абгорткі якога-небудзь прысмака і сарваць яго. Шчадроўшчыкі імкнуцца памяшаць і дзеля гэтага смяшаць хлопцаў. У даўнія часы, калі здаралася так, што каму-

*небудзь з хлопцаў не ўдавалася сарваць пачастунак, яму
вымазвалі твар сажай (верылі, што вымазацца сажай –на
шчасце). Сёння рабіць гэтага не варта, ды і сажы няма. Але
каб падняць, як кажуць, рэйтынг хлопца-няўдачніка і яго
настрой, можна высунуць умову, напрыклад: той, каму не
пашанцуе, павінен спець сваю любімую песню альбо
станцаваць, – прысутныя на свяце могуць яго падтрымаць.)*

Ш ч о д р а. Сапраўды, Шчадруха – усім нам весялуха!
Добра час мы правялі, паскакалі, пагулі! Дык збірайся, народ,
у вясёлы карагод! Каза, збірай народ! Бо, як кажуць: «Каго
казёл бадае, той здароўя сто год мае!

Г а с п а д а р і г а с п а д ы н я. Каго козлік наш казычыць,
шчасця таму запазычыць!

*(Гарманіст іграе вясёлую музыку, падчас карагода
Каза падбягае да кожнага, «бадаецца-казытаецца»,
пасля «разбівае» карагод.)*

К а з а. Вось і скончыліся нашыя гулі! Дзякуем шчыра, што
не паснулі!

М у з ы к а. Што ад душы рагаталі і ў ладкі пляскалі!

Ш ч о д р а. Віншруем з Калядкамі, частуем аладкамі!

*(Музыка іграе вясёлую калядную мелодыю. Механоша
выносіць на падносе бліны і абвяшчае, што такіх бліноў
спяклі шмат і пасля прадстаўлення ўсе жадаючыя за
кубачкам гарбаты, настоенай на травах, могуць частавацца
смачнымі блінамі!)*

Ш ч а д р о ў ш ы к і (разам). Мы віншруем вас са святам!
Каб жылі вы ўсе багата!

К а з а. Ды здаровыя раслі, шчасце, радасць набылі!

Ш ч о д р а. А зараз павіншруем адзін аднаго так, як гэта
заўсёды з самых даўніх часоў рабілі нашы продкі.

*(Шчадроўшчыкі спяваюць песню «Будзь ваша здароў»,
прысутныя падтрымліваюць.)*

Будзь ваша здароў,
Як рыжак бароў.
Гэй, Каляда, Калядзіца!

Май торбу грошай,
Жыві ў раскошы.

Май усяго даволі,
А бяды ніколі.

Стары год канчаем,
Новы пачынаем.

З раннюю вясною,
З буйнаю травою.

Ды з прыемным летам,
Ды з громам пры гэтым.

Ды з восенню яснай,
Ды з долечкай шчаснай.

Бывай жа здароў
Ды з усёй сям'ёй!

Ды з усёй сям'ёй.
Ды з дзеткамі.
Гэй, Каляда, Калядзіца! Гэй.

*(Калядоўшчыкі развітваюцца з гледачамі, Каза забірае мех,
пад вясёлую музыку выходзяць. Гучыць шум завірухі.
І на яе фоне шчадроўшчыкі гавораць сваё апошняе:
«Дзякуй гэтаму дому, а мы пойдзем к другому...»)*

(Сцэнарый – А.С.Пішэўлоцкая)

КАЛЯДНЫ ШЧАДРЭЦ

(Сцэна аформлена як пакой беларускай вясковай хаты.

У цэнтры – стол, засланы святочным абрусам.

Уваходзіць гаспадыня, завіхаецца каля стала, расстаўляе пачастункі і спявае.)

Ой, рана, рана каваліха ўстала,
Святы вечар добрым людзям!
Каваліха ўстала, кавалёў будзіла:
– Уставайце, кавалі, куйце тапары,
А йдзіце ў лясы, ішчыце дуб’ё,
Цяшыце бруся, масціце масты.
Цераз тья масты ішлі тры празнічкі:
Першы празнічак – святое Ражство,
Другі празнічак – святое Васілле,
Трэці празнічак – святое Хрышчэнне.
Святое Ражство каўбас прынясло,
Святое Васілле сватоў узнасіла,
Святое Хрышчэнне – зусім вяселле.

Г а с п а д ы н я. Вітаю ўсіх, хто прыйшоў на свята Шчадрэц! Здаўна на Шчодры вечар людзі мараць пра сямейнае шчасце, варажаць на суджанага і шчыра вераць, што ў гэты вечар ім могуць «адкрыцца нябёсы». *(Гукае гаспадара.)* Гаспадар, заканчвай свае справы і хадзі сюды ды трэскі нясі, свята сёння, шчадроўшчыкі да нас завітаюць, варажыць будзем.

Г а с п а д а р. Ага, у цябе што ні дзень – то свята.

Г а с п а д ы н я. Шчадрэц сёння!

Г а с п а д а р *(весела)*. Калядкі – гэта добрыя святкі, бліны ды аладкі!

(Стук у дзверы, і ў пакой уваходзяць шчадроўшчыкі, спяваючы «Добры вечар гаспадару».)

Добры вечар, Шчодры вечар
Усім людзям на ўвесь вечар!

А ці дома пан гаспадар? А я бачу, што ён дома,
Што ён дома не гуляе, чалядоньку даглядае.
На ём шуба шубалёва, прычаплёна каліточка,
А ў калітцы, а ў той новай усім госцям па златому.

Добры вечар, Шчодры вечар
Усім людзям на ўвесь вечар!

А ці дома пані твая, а я бачу, яна дома,
Яна дома не гуляе, беражачкі расчыняе.

Добры вечар, Шчодры вечар
Усім людзям на ўвесь вечар!

Ш ч а д р о ў ш ч ы к і. Вечар добры, шаноўныя гаспадар і гаспадыня!

М е х а н о ш а. Дазвольце ў вашай хаце Казу вадзіць?

Г а с п а д а р. Ну, калі просіце ды яшчэ так прыгожа спяваеце, то мы з гаспадыняй шчыра рады павесяліцца разам з вамі.

(Шчадроўшчыкі спяваюць «Ну, ну-ну казёл», а механоша пільна сочыць, каб развесяліўшаяся Каза, якая пусцілася ў скокі, не пераступала межаў дазволенага.)

Ну, ну-ну, казёл,
Ну, ну-ну, нябожа,
Не адбрыквайся,
Паварочвайся –
То на сёй бачок,
То на той бачок!
Да расхадзіся,
Развесяліся
Па ўсяму дому
Па гаспадарскаму!
Дзе казёл ходзіць –
Там жыта родзіць.
Дзе казёл туп-туп –
Там жыта сем коп.

Г а с п а д ы н я *(звяртаецца да шчадроўшчыкаў.)* Дзякуй за добрыя словы, за цудоўныя песні! Механоша, падстаўляй свой мех, прымай прысмакі ад нашай хаты *(бярэ са стала вазу з цукеркамі і высыпае ў мех)*.

(Да гаспадара.) Ой, як хочацца вярнуцца ў маладосць! Давай пакажам дзяўчатам, як мы тады варажылі, а Каза нам дапаможа. Гаспадар, палічы хвартушкі, якія я падрыхтавала, і запрашай да нас столькі ж дзяўчат: будзем варажыць на суджанага. А ты, Каза, падасі хвартушкі кожнай дзяўчыне.

(Гаспадар тлумачыць дзяўчатам, што яны павінны набраць у хвартушкі трэсак, а затым Каза палічыць іх колькасць: калі выпадзе цот – дзяўчына ў гэтым годзе пойдзе замуж, калі лішак – замуж не спяшаецца, у гэтым годзе яшчэ застанеца ў дзеўках. Варажба суправаджаецца прыпеўкамі – падобна да ніжэй прыведзеных, – якія спяваюць Шчодрэ з сяброўкамі, музыка; могуць далучыцца жадаючыя з гледачоў.)

Заручаны і запоіны
Бог нам даў, Бог нам даў.
Не завідуйце, добры людзі,
Будзе й вам, будзе й вам.

* * *

Ой, наша... [імя] дарагая,
Ой, ужо сонечка дагарае,
Ой, рукі ўжо паложаны на хлябе,
Ой, хутка павядуць да шлюбу цябе.

* * *

Ой, ці з перцам, ці не з перцам –
Я да цябе са шчырым сэрцам,
Дзяўчына мая,
Заручоная.
Я да цябе прыходзіў,
Чаравічкі прыносіў,
Дзяўчына мая,
Заручоная.
Цябе дома не застаў,
Чаравічкі прасвістаў,
Дзяўчына мая,
Заручоная.

* * *

Адчыні, маці, аконца,
Едзе нявеста, як сонца.
Адчыні, маці, новы двор,
Едзе нявеста, як явор.

* * *

Ой, прыходзіць да дзяўчыны
Малады Ясенька, –
Сам бялявы, вус чарнявы,
Прыкрасна лічэнька.

* * *

Колькі ў хаце сталоў,
Колькі ў сталах дошчачак,
Каб столькі сыноў і доччак!

Г а с п а д ы н я. Госці даражэнькія, хочацца ж мне даведацца, хто з дзяўчат раней замуж пойдзе.

Г а с п а д а р. Зраблю ўсё, каб дагадзіць сваёй гаспадыні. *(Звяртаецца да дзяўчат.)* Дзяўчаты, станьце ў парозе – будзеце ад парога да стала падлогу чаравікамі мераць. Дзяўчына, якая прыйдзе першай, – першай пойдзе замуж.

(Пакуль дзяўчаты спаборнічаюць, каля іх танчыць Каза, пляскаюць у далоні Шчодрa з сяброўкамі, найгравае музыка. А механоша дастае з меха венік і з «пагрозлівым» выглядам завіхаецца каля дзяўчат. Як толькі аб'явіць пераможцу і будуць сказаны вітальныя словы, да дзяўчат падыходзіць механоша і кожнай дае па веніку.)

М е х а н о ш а. У даўнія часы, каб выйсці замуж і надоўга не застацца ў дзеўках, дзяўчына павінна была месці падлогу, здагадайцеся як: а) ад парога да стала; б) ад стала да парога. Дзяўчаты, паспрабуйце здагадацца і правільна выканаць гэтае заданне.

(Па заканчэнні выпрабавання, апладысмантаў у гонар пераможцы ці пераможцаў да ўсіх дзяўчат, якія прысутнічаюць на свяце, звяртаецца гаспадыня, якой не церпіцца падзяліцца вопытам.)

Г а с п а д ы н я. Дзяўчаткі, калі я была маладая, маці мяне вучыла:

1) Калі каханы малады чалавек прыходзіць да дзяўчыны ў госці, яна павінна неупрыкмет узяць венік і замесці яго сляды ад парога да печы (стала) ці ў бок чырвонага кута (і хлопец пасля гэтага назаўсёды застанецца ў гэтай хаце.)

2) Не пляці людзям косы – сватацца не прыйдуць.

3) Калі просяць даць вады, не перадавай яе цераз парог – замуж не выйдзеш.

4) Калі мяцеш падлогу, не мяці вакол сябе – адгародзіш сябе ад жаніхоў і можаш увогуле замуж не выйсці.

5) Не стой на парозе, калі што-небудзь ясі, – доўга замуж не выйдзеш.

Вось і падзялілася я з вамі шмат якімі жаночымі хітрасцямі. А цяпер паслухайце майго гаспадара. Ён блaгoмy не навучыць.

Г а с п а д а р. М'яне як гаспадара цікавіць, якога дастатку будуць жаніхі ў нашых дзяўчат?

(Шчодрa з сяброўкамі падыходзяць да стала, ставяць міску з зернем, просяць, каб да стала падышлі дзяўчаты,

і тлумачаць, што ў зерні схаваны пярсецёнкi і што кожная з дзяўчат павінна выцягнуць адзін пярсецёнак. Калі выпадзе залаты, дык будзе муж багаты; калі срэбны – працавіты, ашчадны хлопец; калі просты – будзе муж небагаты, але будзе дужа кахаць жонку; калі трапіць пярсецёнак з камянём, дык будзе не просты хлопец, а шляхціц.

Пакуль дзяўчаты спаборнічаюць, гаспадар рыхтуе варажбу для хлопцаў, прыносіць жменю каласкоў, рассыпае іх на стале. Запрашае некалькі хлопцаў браць удзел у варажбе.)

Г а с п а д а р. Цягніце, хлопцы, па каласку. А спрытныя сяброўкі Шчодры памераюць вашы каласкі і адпаведна вынесуць вердыкт:

– Саломінка доўгая – значыць будзе ў гэтага гаспадара добры ўраджай.

– А гэтаму гаспадару трэба будзе шмат папрацаваць, каб добры ўраджай сабраць.

– Не пашанцавала, але не трэба турбавацца: не народзіць хлеб, дык народзіць бульба.

– Калі не народзіцца ў лагчынцы, дык народзіцца на ўзгорку, а не народзіцца на ўзгорку, дык будзе ўраджай у лагчынцы.

Ш ч о д р а. Але гэта не ўсе выпрабаванні. Пабачым зараз, якія вы ўважлівыя. Механоша, вядзі дзяўчат за кулісы; па маёй камандзе яны будуць высоўваць насы боцікаў, чаравікоў, а хлопцы павінны адгадаць, якой дзяўчыне належыць абутак.

(Па заканчэнні гульні гаспадыня падзвае да сябе механошу, які раскрывае перад дзяўчатамі свой мех і прапаноўвае ім выцягнуць з меха любы прадмет. У залежнасці ад таго, што будзе выцягнута, можна меркаваць пра суджанага.)

М е х а н о ш а. Калі выцягнецца кніжка, будзе муж вучоны; калі зерне – багаты; калі чарка – будзе добра есці, але і добра вып'е; калі люстэрка – будзе прыгажун; лыжка – любіцель смачна паесці; шчотка – чыстаплотны; карты – азартны ігрок.

Г а с п а д ы н я. Што ж, на суджанага паваражылі, а зараз даведаемся, дзяўчаты, якая будзе ў кожнай з вас свякроўка. Гаспадар, нясі курачку.

(Гаспадар ідзе за кулісы, а гаспадыня ў гэты час ставіць на стол місачкі з рознай ежай для курачкі. Уваходзіць гаспадар – ён у ролі куклавода, на руку надзета кукла (курыца)-пальчатніца; яна махае крыламі, мітусіцца каля стала з ежай.)

Г а с п а д ы н я. Кожная з вас, дзяўчаткі, павінна на далоні паднесці курыцы тую ежу, якую вы выбераце. Як будзе сябе паводзіць у гэты час курыца, такая, відаць, свякроў у вас будзе:

- 1) Квокча гучна – будзе крыклівая.
- 2) Квокча павольна ў голас – свякроў вас будзе паважаць.
- 3) Маўчыць – будзе спакойная і ціхая.
- 4) Спявае – будзе вельмі вясёлая і энергічная.

Ш ч о д р а. Ну, а зараз аддзячым нашу курачку і патанчым для яе ў карагодзе «ручаёк».

С я б р о ў к і Ш ч о д р ы. Весела музы́ка іграе, усіх на танец запрашае.

М у з ы к а. А можа нашы госці прыпеўкі ведаюць? Аб'яўляю спаборніцтва: хто больш ведае прыпевак.

Ш ч а д р о ў ш ч ы к і. Будзем і спяваць, і танчыць. А гаспадыня ў гэты час хай збірае нам пачастункі.

Ш ч о д р а *(на заканчэнні шчадравання, пасля таго, як механоша прыняў ад гаспадароў пачастункі)*. Шаноўныя гаспадыня і гаспадар гэтага дому, мы вас запрашаем з намі ісці калядаваць.

Г а с п а д а р. А што, гаспадынька, пойдзем і мы добрым людзям добрыя словы-пажаданні казаць.

Ш ч о д р а *(на развітанне з гэтым домам)*.

Дай жа вам, Божа,
Шчасця і долю,
Хлеба ўволю!

М у з ы к а *(да прысутных)*.

А я вам жадаю, каб варожбы спраўдзіліся

І каб у вашых хатах

У гэтым годзе музы́кі ігралі,

На вяселле ўсіх нас запрашалі!

Ш ч а д р о ў ш ч ы к і *(разам)*. Са святам вас! Да новых сустрэч!

(Спяваюць песню «На нова лета».)

На нова лета
Хай родзіцца жыта!
Шчодры вечар, Багаты вечар!
Жыта, пшаніца,
Усякая пашніца!
Жадаем табе,

Слаўны гаспадару,
Піва варыці,
Сынкоў жаніці,
Пасаг збіраці,
Дачок выдаваці!
Залезь на баляску,
Дастань каўбаску.
Стань на драбункі,
Дастань саланінку,
Кошачак маку
Да таго прысмаку.
Шчодры вечар, Багаты вечар!

(Сцэнарыі – У.В.Фалітарык)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

МАЛАДЗЁЖНЫ МАСЛЕНІЧНЫ ФЭСТ (тыдзень перад Вялікім постам)

(Сцэна ўпрыгожана беларускімі ручнікамі, якія прымацаваны ў форме даху; пад «дахам» выява знака Масленіцы – палаючае сонца. На сцэне з'яўляецца масленічны гурт з песняй «А ў нас сёння Масленіца!».)

В я д у ч ы.

Усе спяшайцеся на свята,
Пакідайце свае хаты
Ды ідзіце да нас у госці,
Каб патрэсці трохі косці.

В я д у ч а я.

Весела Масленку гуляць,
Весела пець ды скакаць.
І пра жарты не забыць,
Самым спрытным ды вясёлым
На Масленіцы быць.

(Гучыць музыка, масленічны гурт пачынае танцаваць і рухацца па гадзіннікавай стрэлцы з рознакаляровымі стужкамі ў руках. Стужкі прымацаваны на драўляным коле, якое трымае ў цэнтры пляцоўкі над галавою хлопец.)

В я д у ч а я.

Прывітанне, добры люд!
Падзівіцеся на цуд.
Кожны Масленку вітае!
Сёння Беларусь гуляе.

В я д у ч ы.

Госцейкі даражэнькія,
І старыя і маленькія!
Час свята распачынаць,
Трэба Масленку гуляць.

А самых вясёлых, спрытных і дужых запрашаем шчасця паспрабаваць ды сябе паказаць. Вас чакаюць забавы, пацехі, спаборніцтвы!

В я д у ч а я. А самыя ўдалыя, апроч прызоў, атрымаюць нашу любоў і зачараванне!

В я д у ч ы. Будзем Масленку гуляць і пра нашы традыцыі не забываць.

Мы раскажам вам, як нашы продкі святкавалі, усіх блінамі частавалі.

(Пад музычнае суправаджэнне вядучыя займаюць месца збоч сцэны. Час ад часу яны будуць каментаваць тое, што адбываецца на сцэне. На сцэне з'яўляюцца дзве дзяўчыны і вядуць дыялог.)

– А дзе гэта наш Андрэйка заблукаў?

– Ой, ты ж нічога не ведаеш, заблукаў паміж дзвюх бяроз. Наш мясцовы донжуан вырашыў нарэшце жаніцца.

– Ну?

– Вось табе і ну... Ды бяда: хачу, кажа, адразу ажно на дзвюх жаніцца. Гаворыць, што яны яму абедзве падабаюцца!

– А што дзяўчыны?

– Што, што, яны не ведаюць пра гэта нічога.

– Во, пацеха хутка пачнецца! Ратуйся, хто можа! Глянь, а вунь і Андрэйка ідзе, ды з якою прыгожаю паннаю.

– Дык гэта ж Марутка – адна з нявест Андрэйкі. Якая прыгожая!

(Гучыць музыка. На сцэну выходзяць Марутка і Андрэйка, які вакол яе выкручваюцца вужакай.)

А н д р э й к а. Дзяўчаты, чаго робіце вялікія вочы? Ці жаніха з нявестай не бачылі? Віншуйце! Мы з Маруткай да Палаца шлюбаў крочым, вырашылі на Масленку пажаніцца. Канец халасцяцкаму Андрэйкаваму жыццю. Усё!

М а р у т к а. Так, так! Кажуць, хто на Масленку пажэніцца, той свой век у любові ды радасці пражыве.

А д н а з д з я ў ч а т. Людцы, пажадайце што-небудзь добрае маладым, пакуль другая нявеста не з'явілася ды прычоску жанішку не папсавала!

А н д р э й к а. Цыц, стракатуха! А ты, мілая Марутка, зараз станавіся каля мяне, будзем віншаванні прымаць. І за віншаванні, якія нам з табой асабліва спадабаюцца, аддзячым блінамі (спадзяюся, ты напекла бліноў?).

(Марутка бяжыць за кулісы за блінамі, вяртаецца з міскай бліноў, становіцца побач з жаніхом.)

Праводзіцца гульня «Масленічныя вясельныя пажаданні».

Дзяўчаты з мікрафонам спускаюцца да глядачоў, даюць мікрафон жадаючым сказаць вясельнае віншаванне (а можа, і не адно). Марутка з Андрэйкам, спрачаючыся, называюць пераможцу, але блінамі частуюць усіх, хто зычыў ім шчасця, і раз-пораз цалуюцца.

Па заканчэнні гульні, пакуль яе ўдзельнікі частуюцца блінамі, вядучыя каментуюць развіццё падзей на масленічным свяце.)

В я д у ч а я. Нашы продкі верылі, што калі не пацешыцца на Масленіцу, то жыць будзеш у горкай бядзе і жыццё дрэнна скончыш. Яны верылі, што з наступленнем сонцастаяння сонечнае цяпло абавязкова прыйдзе на змену халадам. І з гэтай нагоды ўсяляк выказвалі сваю радасць, удзячнасць нябёсам.

В я д у ч ы. А яшчэ ў адзін з масленічных дзён нашы продкі паміналі святога Уласа, заступніка хатняй жывёлы, асабліва рагатай. Гэты святы родам з армянскага горада Севасцій, яму ў 312 г. варвары адсеклі галаву за тое, што ён забыўся старых багоў, а прыняў веру Хрыстова. Песнямі, танцамі, ігрышчамі – усёй масленічнай атмасферай вяселля і радасці людзі хацелі зрабіць прыемнае святому, аддзячыць за тое, што ўвесь год ён аберагаў сялянскую скаціну. Таму на Масленіцу разыгрываецца шмат самых розных сюжэтаў з удзелам жывёлін.

(А тым часам на сцэну выходзіць другая абраніца Андрэйкі – Фядора – з мяшком, з якога вытыркаецца ўпрыгожаная зелянінай галава «каня».)

Ф я д о р а. Людцы добрыя, ды што ж тут робіцца? Мой Андрэйка і гэтая... Ах, ты (*сварыцца*) з маім жаніхом пры людзях цалуешся.

М а р у т к а. Так, цалуемся! На тое сёння і Масленіца. Вось толькі са сваім любым жаніхом – Андрэйкам! А ты чаго равеш тут, як тая равуха?

Ф я д о р а. Я? Я раву? Гляньце, людцы добрыя, на ваших вачах крадуць чужых жаніхоў! Андрэйка, любы мой, хто гэта нахабніца?

А н д р э й к а. Я, я не ведаю, так гуляла тут побач!

М а р у т к а. Андрэйка, любы мой, хто гэтая нахабніца?

А н д р э й к а. Ды не ведаю я. Сама прысунулася са сваім канём.

Ф я д о р а. Прысунулася?! Ты ж казаў: каня прыхапі. Сам казаў: пойдзем да шлюбу. Вось я прыйшла, а ён тут з другой цалуецца.

А н д р э й к а (*сам сабе*). Трэба падумаць. Конь – гэта добра.

М а р у т к а. Андрэйка, любы мой, ці табе коні падабаюцца?

А н д р э й к а. А каму коні не падабаюцца? Конь грошай каштуе, і бач, як Фядора старалася, а што ты?

М а р у т к а. Магу паспаборнічаць і не адным зялёным канём, а цэлым табуном коней цябе пабалаваць. Нашы продкі на Масленіцу рабілі ўтаймаванне коней ды абавязкова маліліся святому Уласу – ахоўніку хатняй жывёлы.

А н д р э й к а. Цікава, цікава! Табун, кажаш? Гэта вельмі добра!

Ф я д о р а. Хлусня, усё гэта хлусня!

М а р у т к а. А вось і не хлусня. *(Выклікае на сцэну 10 самых дужых хлопцаў і 10 дзяўчат; падзяляе кожную групу на два гурты – на 5 хлопцаў і дзяўчат.)* Слухайце мяне ўважліва. Хлопцы павінны ўявіць, што яны – табун коней. Кожны з хлопцаў павінен «сесці на скакуна» і абскакаць вакол дзяўчат. Хлопцы таго гурту, якія найхутчэй гэта зробіць, атрымаюць права выбраць сабе дзяўчыну, з якой ім будзе радасна і далей святкаваць Масленіцу. А можа, менавіта гэта дзяўчына стане і чымсьці лёсам!? На старт! Увага! Марш!

(Гучыць песня «Запрагай, бацька, лашадку шэрую...», яе спяваюць Андрэйка і Марутка з Фядорай).

Шэрая лашадачка.
Запрагай, бацька, лашадку шэрую,
Ды шэрую, лахматую.
Ой, як сяду я ды паеду я
Дзяўчыначку засватаю.

Дзяўчыначку засватаю.
Ой, ты шэрая мая лашадачка,
Чаго ж ты рысцю не бяжыш?
Чарнабровая мая дзяўчыначка,
Што засмучоная сядзіш?

Што засмучоная сядзіш?
– Ой, учора я да з вячора я
Была ў зялёненькім саду.
Пацярала я сваё калечачка
Ды й цяпер яго не знайду.

Ды й цяпер яго не знайду.
Залачонае маё калечачка
Ды на руцэ вярцелася.
Наглядзеліся мае вочачкі
Ды на каго хацелася.

*(Пад яе мелодыю праводзіцца гульня «Конікі».
Пераможцы гульні выбіраюць сабе «нявест».
Аўдыторыя віншуе іх гучнымі апладысментамі.)*

А н д р э й к а (*разгублена*). Людцы добрыя! Ну, дапамажыце мне выбраць сярод гэтых дзвюх прыгажунь сабе жонку! Якая ж з іх лепей? У Фядоры конік-дзіва, а ў Маруткі – табун коней.

Ф я д о р а (*да аўдыторыі*). Падумаеш, табун, затое я Андрэйку мілаваць усё жыццё буду ды блінцамі смачнымі на Масленку частаваць. Так, так, зараз вы ў гэтым пераконаецеся. На стале на талерках – па бліну, іх хлопцы павінны з’есці – без дапамогі рук.

(Хто першы з хлопцаў з’есць блін, той атрымае ўзнагароду – яшчэ адзін блін. Пакуль пачнецца наступнае дзейства, вядучыя сцісла каментуюць яго.)

В я д у ч ы. Зараз шчадроўшчыкі рыхтуюцца да старажытнага абраду пераапраанання ў адзенне іншай асобы. Нашы продкі лічылі, што ў такія святочныя дні абуджаецца розная нечысць. Яны проціпастаўлялі ёй весялосць і весяліліся ў Каляды з асаблівым размахам.

В я д у ч а я. Шмат якія абрадавыя дзействы з цягам часу ператварыліся цалкам у пацяшальныя, да прыкладу пераапраананне ў адзенне іншай асобы. У вясеннія святы пераапраануюцца звычайна жанчыны, а вось на зімовыя – мужчыны, хлопцы, якія такім чынам пацяшаюць дзяўчат.

В я д у ч ы. А можа, хлопцы разлічваюць, што іх у такім абліччы дзяўчаты бліжэй падпусцяць да сябе – і абняць, і пацалаваць прасцей, ды і наогул заляцацца?

В я д у ч а я. Вось якія ў цябе думкі! Але прыйдзецца з імі пагадзіцца, бо табе ў гэтай сітуацыі лепш відаць.

А н д р э й к а. Марутка, Фядора! Усе спрэчкі далоў! Да нас госцейкі хутка трапяць, трэба іх вітаць!

(З’яўляецца гурт дзяўчат на чале з цёткай Альжбэтай і хлопец, Мацей, пераапраануты ў жаночае адзенне.)

А л ь ж б э т а (*да дзяўчат*). Нам зараз трэба вітацца з гледачамі, а вам усім смяшынкі ў рот папалі – так рагочаце!

Д з я ў ч а т ы (*наперабой*). Гляньце, цётка, наш Мацей у дзясвочае адзенне апраануўся.

А л ь ж б э т а. Не смейцеся, калі не ведаеце над чым. Гэта традыцыя такая – яшчэ нашыя продкі так на Масленку пераапаналіся.

А д н а з д з я ў ч а т. Мацей, а як будзеш пад вокнамі бадзяцца ды падглядваць, то можаш зусім да мяне не прыходзіць.

М а ц е й. Любая, прабач мяне. Гэта ж ногі самі нясуць.
(Падбягае, цалуе яе ў шчаку.)

Д з я ў ч ы н а. Ты што, нахабнік, вакол людзі, а ён у гэткім убранні цалавацца лезе. Здалёк цябе і сапраўды за дзяўчыну прыняць можна.

М а ц е й. Здзеквайся. Яшчэ прасіць будзеш, каб пацалаваў.

Д з я ў ч ы н а. Ніколі! Вунь колькі хлопцаў прыгожых ды нежанатых. Дзяўчаты, запрашайце на сцэну хлопцаў.

А л ь ж б э т а. Так было даўней: на Сырнай нядзелі моладзь жэніцца, вяселле спраўляе. А хто не паспеў ажаніцца, той павінен адкупіцца.

(Дзяўчаты на сцэну выводзяць 5 хлопцаў.)

М а ц е й. Ад нашых дзяўчат толькі і чакай што падвоху... Сцеражыцеся, хлопцы!

(Дзяўчаты на чарзе звяртаюцца да хлопцаў.)

– Не хочучь жаніцца, хай адкупляюцца: станчаць або праспяваюць прыпеўку.

– Калі не адкупяцца, адзенем у калодкі – хай носяць, пакуль не жэняцца.

(Пад гукі песні «Калодачка красіва» хлопцы, якім дзяўчаты навесілі на шыю калодку, павінны адкупіцца ад калодкі: альбо праспяваць, альбо станчыць.)

Калодачка красіва, красіва,
Цябе, маладога, украсіла, украсіла.
Ты ж, маладзенькі, не трусіся –
За калодачку расплаціся.

– У гэтым годзе вы павінны жаніцца, бо, калі не зробіце гэтага, у наступным зноў калодкі на вас адзенем, зразумелі?

А л ь ж б э т а. Здаецца мне, што не ўсіх хлопцаў вы калодкамі пазначылі, чую маё сэрца, што яшчэ тут ёсць нежанатыя.

Д з я ў ч а т ы. Не хвалюйся, цётка Альжбэта, зараз праверым.

А л ь ж б э т а. А як?

А д н а з д з я ў ч а т. Калі загучыць вясёлая музыка, кожны хлопец павінен стаць у пару са сваёй дзяўчынай ды весела танчыць! А хто застанеца адзін... той будзе адкупляцца ад калодкі ў дваіным памеры.

М а ц е й. Ратуйся, хлопцы, вось дык Масленка!

(Гучыць танцавальная музыка, танчаць тыя, хто мае сваю пару, а дзяўчаты, хлопцы, якія яшчэ не мелі пары, ганяюцца адно за адным, каб «злавіць» сваю пару і пазбегнуць калодкі на шыю.)

М а ц е й. Ай, Масленка, ну і Масленка! Госцейкі пабывалі, а вось і новыя завіталі.

(Гучыць песня «Прышла Масленка» – спяваюць усе, хто на сцэне.)

Прышла, дзевачкі, Масленка, Масленка.
Збірайцеся ў кучачкі, у кучачкі,
Кладзіце песні ў лубачкі, у лубачкі.
Пастаўце іх пад клецю, пад клецю,
Няхай стаяць к налещцю, к налещцю.

(Выходзіць Анто сь з торбай, гукае сябра.)

А н т о с ь *(сябру)*. Бач, як веселяцца, як смачна пахне блінамі... А нас не частуюць...

С я б а р. Таму што трэба, каб мы альбо праспявалі, альбо станчылі...

А н т о с ь. А многа ты заробіш ад тых скокаў ды спеваў? Як жа, трымай кішэню шырэй!

С я б а р. Тады давай гандляваць, толькі вось няма чаго нам з табою прадаваць?

А н т о с ь. Цемень ты несусветная, галава з дзіркай. Нічога ён, людцы, не разумее ў камерцыі. Ды ты глянь, колькі тут народу сабралася, і ўсе жадаюць нешта купіць. *(Звяртаецца да прысутных.)* Праўду кажу?

(Усе пляскаюць у далоні і скандзіруюць: «Праўду! Праўду!»)

С я б а р. У нас жа тавару няма – ні масла, ні сыру, ні блінцоў, ні гарбаты, анічога няма.

А н т о с ь. Затое ў нас ёсць тое, што павінна Масленка па даўняй традыцыі ў гэтыя апошнія дзянёчкі спаліць у вогнішчы. Вось 1-ы лот – стары бот. Ну, хто дасць смачны блінок за гэты цудоўны лот?

(Цягам таргоў, як ні дзіўна, Антоць вытаргоўвае не адзін, а два бліны.)

С я б а р *(надбадзёраны поспехам Антося)*. А вось 2-і лот – дзіравая спадніца, таксама на вогнішча згадзіцца!

А н т о с ь. Не скупіцеся, блінцамі, ці гарбатай, ці пірагамі плаціце!

С я б а р. Э-э, Антоць, спыніся! Цешча твая ідзе!

Ц е ш ч а. Прывітанне, зяцёк! Вітаю ўсіх, хто святкуе з намі Масленіцу! Антоць, чаму не прыйшоў да мяне цешчыных бліноў паесці?

А н т о с ь *(да гледачоў гучным шэптам)*. Ага, я да цешчы з павагай – іду ў госці бліноў паесці, а яна ўвесь апетыт адаб'е: як пачне кпіць ды высмейваць.

Ц е ш ч а. Шапчы, не шапчы, але я ўсё чую!

С я б а р *(умольна)*. Шаноўная цешчанька, выбачайце нас з Антосем, але мы так стаміліся, святкуючы, што з ног зваліліся і да Вас на бліны не паспелі...

Ц е ш ч а. Ах, вы не паспелі, дык я зараз паспею. Вось небаракі, ніякай карысці ад вас усё роўна няма! Можа, каму з жанчын тут патрэбен вось гэты заляжалы «тавар»? А што, нядрэнная думка мяне наведала: прадам я зяцька ды не буду мучыцца!

А н т о с ь *(атарапела)*. Бач, што надумала! *(Каб сабрацца з думкамі, цягне час, затым і пытаецца.)* А як прадасі: оптам ці ў розніцу?

Ц е ш ч а. Як купляць, так і прадам. Жанчыны, дарагія! Прадаю Антося за 1 пятак. Ён у мяне працаваць добры мастак – грошы зарабляе так-сяк, а хто не хоча купляць, магу яго за так аддаць. Ён на печы ляжаць мастак, карову не доіць, свінню не корміць, есці многа не просіць! Не, Антося не аддам за так, толькі за пятак! *(Ладзіць торг.)* Жанчынкі, можаце падыйсці, пашчупайце, паглядзіце. Хто будзе браць, таму магу танней прадаць, праўда, не намнога. Купляйце сапраўдных мужыкоў! А можа, хто хоча двух адразу? Дык яны ўдвух яшчэ больш у гаспадарцы спатрэбяцца. Адзін будзе есці, другі будзе яго трэсці. Дзеўкі, мае любыя, жанчыны мілыя, прапаную тавар не замежны, не заможны – тутэйшыя мужыкі.

(Але торг не адбыўся: збег «тавар». Пасаромленыя Антоць з сябрам зніклі за кулісамі. Задаволеная цешча запрашае ўсіх да сталоў, дзе частуе блінамі.)

Ц е ш ч а. Любыя госцейкі, частуйцеся, родненькія, блінцамі, каб заўсёды вясёлая песня была з вамі! Частуйцеся, родненькія, маслам, каб родны дом быў поўны шчасця!

(Падчас частавання блінамі вядучыя каментуюць змест наступнага дзейства.)

В я д у ч ы. Масленіца – гэта свята ў гонар адраджэння ўсіх пладаносных сіл прыроды – зямлі, жывёлы і, канешне, чалавека. Выключнае значэнне нашы продкі надавалі шлюбу.

В я д у ч а я. Вось чаму многія абрады Масленіцы звязаны з маладажонамі і нежанатай моладдзю: цалаванні, пераслед халасцякоў, розыгрышы на спрыт, кемлівасць – якія падштурхоўваюць да выбару сваёй пары.

(Вядучых перарывае Андрэйка, які прабіваецца праз натоўп святкуючых і ірвецца да мікрафона. Каля яго завіхаюцца Марутка з Фядорай.)

А н д р э й к а. Лепш частуйцеся, мае родненькія, пацалункам, каб кожны ў дом заходзіў з падарункам.

Ф я д о р а. Ах ты нахабнік. Сам распуста, і іншых з толку збіваеш! Марутка, як табе гэта падабаецца?

М а р у т а. Мой мілёначак харош, хоць за пазуху палож. Палажыла б за душу, ды баюся прыдушу.

А н д р э й к а *(з крыўдай)*. А Марута ды Фядора стаяць каля забора, спадніцы дыравыя, а самі разявыя.

М а р у т а з Ф я д о р а й *(на чарзе)*. Мы дзевачкі прыгожыя ды ладныя, жаніхоў сабе знойдзем. А ты, Андрэйка, гэты год будзеш адзін маяцца.

А н д р э й к а. Напужалі. Я зараз сабе яшчэ адну нявесту знайду. Яна мяне прыгалубіць. Бачыце, колькі тут дзяўчат, аж шчыміць, аж па целе зіхаціць.

Ф я д о р а. О-ё-ёй! Скасіў ён вочы, горка на цябе глядзець і ў ночы. Супакойся, дзьмі ў вус, на цябе найшоў спакус.

А н д р э й к а. Ціха, баба, не крычы, тваё месца ля пячы. Зараз выберу сабе я маладзіцу, самую прыгожую дзявіцу.

(Гучыць музыка. Андрэйка выбірае некалькі дзяўчат, запрашае іх на сцэну.)

М а р у т а. Андрэйка, як жа ты выбераш нявесту сярод столькіх дзяўчат, калі паміж нас з Фядорай дзвюма не змог выбраць?

Ф я д о р а. Марутка, давай яму дапаможам. Мы прапануем дзяўчатам спаборніцтва, а пераможніца і стане яго нявестай.

М а р у т а. Выпрабаванне першае – жонка, як вядома, павінна быць добрай гаспадыняй, так?

Ф я д о р а. Марутка, яны што падлогу зараз будуць месці?

М а р у т а. Не, зараз яны зробіць сабе венікі, і тая, у якой атрымаецца самы добры венік, так і быць, апынецца ў нявестах.

Ф я д о р а. Вось вам, дзяўчаткі, вяроўкі і галіначкі. Венікі вяжыце добрыя, потым *(жартам)* мы вашы вырабы апрабуем на Андрэйкавай спіне!

А н д р э й к а. Вось, трэба быць жанчынай, каб такое прыдумаць!

(Дзяўчаты вяжуць венікі. Андрэйка ўецца каля іх, а пераможніцу цалуе ў шчаку.)

М а р у т а. Андрэйка! І гэта ўвесь твой падарунак? Гэта ўсё, на што ты здольны?

Ф я д о р а. Дзяўчаты, лепей будзем шукаць іншых каханых, якія не толькі весяліцца могуць.

А н д р э й к а. Ай, свята, ну і свята, колькі тут нявест багата, наваліла цэлу гору, але ж любя мне свабода!!!

М а р у т а. Ах, так!? Фядорка, дзе калодка для нежанатага хлопца?

(Фядора вешае калодку на шыю Андрэйку.)

А н д р э й к а. Так таму і быць! А для ўсіх жанчын ды для дзявіц, для ўсіх прыгожых маладзіц хай музыка іграе, танцаваць мы пачынаем!

Ф я д о р а. Хто ведае «Ойру» – станавіцеся!

М а р у т а. А хто не ведае – таксама станавіцеся, разам будзем вучыцца танцаваць. Гэта танец вельмі далёкіх нашых продкаў. Тым самым мы шануем памяць аб іх.

В я д у ч а я *(каментуе)*. Ойра – старадаўні язычніцкі ваярскі кліч.

(Узбадзёраныя танцам Марутка і Фядора аб нечым шэпчуцца, а потым аб'яўляюць, што і яны хочуць на гэтую Масленіцу выбраць сабе суджаных.)

Ф я д о р а. Марутка, раней на Сырным тыдні, у чацвер, хлопцы саборнічалі паміж сабой. Прапануем і нашым хлопцам паказаць сваё маладзецтва, сярод іх і выберам сабе пару.

(Арганізуецца гульня «Пейневыя баі». Удзельнікі павінны ўзяць у правую руку сваю правую нагу, рухацца можна толькі на адной левай назе, пры гэтым задача хлопцаў – зняць шапку з галавы саперніка. Перамагае той, хто зробіць гэта першым. Фядора і Марутка шчыра вінішуюць пераможцаў. Але каб праверыць трываласць свайго выбару, прапануюць яшчэ адну гульню – «Падушачка».)

М а р у т а. Станавіцеся ўсе ў кола, дзяўчына ў цэнтры кола трымае падушачку. Усё кола рухаецца ў адзін бок, а дзяўчына ў другі. Рухаемся і спяваем:

Падушачка, падушачка, мая пухавая,
Малодачка, моладочка, мая залатая,
Каго люблю, каго люблю,
Таго пацалую,
Падушачку, падушачку,
Таму падарую!

(З апошнімі гукамі песні кола спыняецца, дзяўчына, што ў яго цэнтры, цалуецца з хлопцам, які пры спыненні кола апынуўся насупраць яе, і перадае яму падушачку; яны мяняюцца месцамі, і гульня пачынаецца спачатку.)

В я д у ч ы. Апошні дзень Масленіцы называецца Дараванай нядзеляй. У гэты дзень усе адзін у аднаго прабачэння просяць. Пэўна, і нашы героі абавязкова выканаюць такія мудры абрад.

А л ь ж б э т а. У гэты дзень здаўна усе адзін аднаго на руках носяць, цалуюцца ўсе па тры разы, каб з сэрца выйшла ўсё зло. Пацалуйцеся, памірыцеся ды на госцейкаў сваіх падзівіцеся.

М а р у т а з Ф я д о р а й. Андрэйка, а ты чаго такі сумны?

А н д р э й к а. Па вясне я засумаваў! Доўга яе люд чакаў. Хай бы, любая, хутчэй прыйшла, людзям цеплыні прынесла. Можа, яе ўсе разам пагукаем:

Гу, вясна, гу, красна!

Гу, вясна, гу, красна!

(Усе гукаюць вясну.)

А н д р э й к а. Хлопцы, дзеўкі, добры люд, сёння Масленіцы чуд!

Ф я д о р а. Хай грамчэй гармонік грае,
Сёння ўвесь люд гуляе!

М а р у т а. Масленка гадавая, усе бліны паела, усё малако папіла!

А н д р э й к а. Ну, што з ёй рабіць?

У с е. У кастры паліць!!!

(Спальванні чучала Масленіцы.)

А н д р э й к а. Каб хутчэй замкнуць Сонца круг, станавіцеся, людзі добрыя, у масленічны карагод.

Ф я д о р а. Будзем Масленку праводзіць, сонейка ды цяп-ла чакаць.

М а р у т а. Хай агонь неба нагрэе!
Няхай лёд растае!
Няхай зямля Масленіцу прымае!
Масленіца-палізуха, ты ўсё масла палізала,
Ты ўвесь сыр пажавала.
Ідзі прэч!
Ідзі да Кіева, бо ты нам усё выела.
Ідзі да Кракава, бо ты нам накаркала.
Ідзі да Бучына, бо ты нам надакучыла.
Ідзі да Пятра, бо ты нам ужо дапакла.

А н д р э й к а. Любыя мае, станавіцеся ў карагод, будзем Масленку паліць, усе свае грахі звадзіць.

М а р у т а. Хлопцы і дзяўчаты, ці не забыліся вы, што ў вогнішчы трэба спаліць усю старызну, якая ў вас назбіралася.

У с е. Не, не забыліся!

Гары-гары агнём, старызна, каб хата была светла, чыста.

Гары-гары агнём, старое, каб нам жылося ў спакоі.

А н д р э й к а. Хай сёння свята будзе нам і развітаннем, і сустрэчай! Да пабачэння халадам, з зімой гуляць апошні вечар. Прынясі нам, вясна, тры карысці ў радасці.

М а р у т а. Шаўковую траву на вясну!

Ф я д о р а. Буйна жыта на лета!

М а р у т а. Ядрану грэчку на восень!

Ф я д о р а. Будзем зімачку замыкаць!

А л ь ж б э т а. Вясну вітаць! Сонейка чакаць! Традыцыі нашы шанаваць! Дык давайце ж усе разам возьмемся за рукі і як сімвал нашага яднання станчым польку беларускую!

(Усе танчаць польку. І ў хуткім часе пад яе гукі на сцэну выходзяць вядучыя.)

В я д у ч ы я. Да пабачэння, добры люд! Жывіце ўсе без бед і без пакут! На гэтым наша свята не закончылася. Вас чакаюць гульні, забавы, розыгрышы, розныя спаборніцтвы. У гэты час абнаўляецца ўся прырода – і мы разам з ёю. Хай пачнецца новы перыяд вашага жыцця з радасці і весялосці!

(Гучаць народныя мелодыі, усе героі пакідаюць сцэну.)

(Сцэнарый – Д.П.Сергейчук)

МАСЛЕНІЧНЫЯ ПРЫГОДЫ (тыдзень перад Вялікім постам)

(На сцэне з'яўляюцца дзяўчаты, хлопцы, яны ладзяць карагод і спяваюць «Наша Масленка».)

Наша Масленка катліва,
Штось катліва,
Люлі, катліва!

А мы Масленку пракацілі,
Пракацілі,
Люлі, пракацілі!

Сырам гору набівалі,
Набівалі,
Люлі, набівалі!

Паверх маслам палівалі,
Палівалі,
Люлі, палівалі!

Нашы дзеванькі гуллівы,
Штось гуллівы,
Люлі, гуллівы!

Нашы хлопцы гарэзлівы,
Гарэзлівы,
Люлі, гарэзлівы!

Нашы маткі штось бурчлівы,
Штось бурчлівы
Люлі, бурчлівы!

Нас да хаты з горкі клічуць,
Дамоў клічуць,
Люлі, клічуць!

В я д у ч ы я. Вітаем вас, дарагія сябры!
В я д у ч ы. Сёння свята Масленіцы!
Будзем песні спяваць,
Будзем у гульні гуляць,

Зіму праважаць,
Зіму праважаць,
Вясну сустракаць.

В я д у ч а я. Хто на Масленіцу сумуе,
Таму ў годзе не шанцуе.

В я д у ч ы. Значыць, будзем забаўляцца
І блінцамі сілкавацца!

В я д у ч а я. А мы думалі Масленіца сем нядзелек, ажно Масленка сем дзянёчкаў!

Сёння першы дзень Масленіцы, яго называлі «сустрэчай». У гэты дзень Масленіцу сустракалі і велічалі. А яшчэ гэты дзень лічыцца і мядзведжым святам, у гэты дзень мядзведзь прачынаецца ад спячкі; нашыя продкі клалі для яго на пень спецыяльна спечаны блінны ком.

Давайце ўсе разам павітаем нашу Масленіцу. Яна гасцейка дарагая, яна пешаю не ходзіць – на коніках раз'язджае. Пажадаем ёй: што б конікі былі... *(усе разам)* варанья і што б слугі былі *(усе разам)* маладыя!

*(На сцэну выходзіць дзяўчына-Масленіца,
з саламяным чучалам Масленіцы.)*

М а с л е н і ц а *(паказвае на чучала)*. Хоць і святкуюць мяне шмат стагоддзяў, душой я і сёння маладая. Мяне асабліва любіць моладзь, бо я, Масленіца, абажаю спяваць і танчыць, смяцца, радавацца, прыдумляць розыгрышы, гульні – адчуваць сябе вольнай, шчаслівай. Што ведаеце вы пра мяне? Праверым на масленічных прымаўках. Я пачну, а вы закончыце.

«Масленка з блінамі, а пост... *(з грыбамі)*».

«Будзе Масленка – будзе ля пуца... *(красенька)*».

«А мы Масленку чакалі – усё аладкі... *(выпякалі)*».

М а с л е н і ц а. Другі мой дзень называўся «зайгрышы» ці «заговіны». У гэты дзень моладзь каталася з ледзяных гор, гуляла ў снежкі, ладзіла карагоды, ігрышчы, спаборнічала ў сіле ці кемлівасці, спрыце. Цягам масленічных забаў хлопцы і дзяўчаты прыглядалі сабе суджаных.

М а с л е н і ц а. Трэці мой дзянёк называецца «ласунак», вельмі смачны і доўгачаканы, асабліва для мужчын. У гэты дзень цешчы запрашаюць у госці зяцёў, частуюць блінамі і аладкамі.

(На сцэне спяваюць «А цешча зяця на вячэру ждала».)

А цешча зяця на вячэру ждала,
А цешча зяця на вячэру ждала...
Ой, нечым цешчы зяця частаваць, (2 р.)
Прыйдзецца, цешча, дачку аддаваць. (2 р.)

Але ці ведаеце вы, што за вялікі блін, як сонца, трэба працаваць бясконца.

А каб пачаставаць аладкі, загадаю я загадкі.

(Загадкі адгадваюць толькі гледачы-мужчыны.)

«Старая баба цэлюю зіму дзяцей сагравала». *(Печ)*

«Без рук, без ног, а вароты адчыняе». *(Вецер)*

«Глянеш – заплачаш, а ўсе яму рады». *(Сонца)*

«Белы, а не цукар, без ног, а ідзе». *(Снег)*

(Пакуль ідзе гульня ў загадкі, на ўсёй пляцоўцы хлопцы, дзяўчаты з карагода раскідваюць як мага больш белых шарыкаў-снежкаў; хлопцы размаўляюць паміж сабой.)

– Пакуль загадкі адгадвалі, глядзіце, колькі снегу выпала!!!

– Мы з хлопцамі сёння з раніцы двор ад снегу чысцілі, а зараз зноў прыйдзецца за лапаты брацца!

– Давайце звернемся па дапамогу да гледачоў.

– А гэта ідэя! Шаноўныя, дапамажыце прыбраць гэты снег!

Але маем умову: мы вам завяжам вочы і кожнаму дадзім па мяшочку, а вы павінны як мага больш назбіраць у свой мяшок снежкаў! У каго іх будзе больш, той і перамог. Пераможцу чакае приз, але які, я не ведаю, – бачыў, дзяўчаты на конт прыза шапталіся паміж сабой.

(Дзяўчаты прыдумалі: прызам для пераможцы будзе танец з самай прыгожай на свяце дзяўчынай – Масленіцай.)

М а с л е н і ц а. А пасля гэтых скокаў няблага і адпачыць. У чацвёрты дзень Масленіцы, у дзень святога Уласа, надвячоркам ішлі ў лазню. Ёй і прысвячаецца наступная гульня.

(Некалькі хлопцаў выбіраюць дзяўчат і даюць ім па сухім лазневым веніку. Дзяўчаты павінны «папарыць» сваіх хлопцаў. Хто з дзяўчат хутчэй абаб’е аб спіну хлопца венік, тая пара і будзе прызнана лепшай. Пераможцаў сябры «ўзнагароджваюць» жартоўнымі прыпеўкамі.)

Прыпеўкі, якія спяваюць пераможцу-хлопцу:

Дай, Божа, усяго,
Чаго хочацца:
Паспаць, паляжаць,
Паварочацца!

* * *

Ах, ты, Юрчка,
Што не жэнішся?
Прыйдзе зімачка –
Куды дзенешся?

* * *

Што ты, Юрчка,
Азіраешся?
Палюбіць каго
Сабіраешся?

Прыпеўкі, якія спяваюць пераможцы-дзяўчыне.

Мяне татка гадаваў –
Уволю хлеба не даваў.
Каб я шыбка не расла –
Хутка замуж не пайшла.

* * *

А першаму – павінен вянец,
А другому – золты персень,
А трэцяму – сама млода,
Сама млода, як ягода.

М а с л е н і ц а. Даражэнькія! Ці вы пра мяне запам'яталі,
так разгуляліся. Парадую вас, дачакаліся пятага дзянёчка
Масленіцы – называецца «цешчыны вячоркі».

В я д у ч ы. У гэты дзень зяці сваіх любых цешчаў у госці
запрашаюць. Ну, а калі цешчу запрасілі, трэба ж яе нечым
частаваць. Запрашаю мужчын браць удзел у аўкцыёне.

(Хлопцы з карагода размаўляюць паміж сабой.)

– Цікава, хто з нас ведае больш страў, якімі частуюцца на
Масленку?

– Я пачну першы, а вы, сябры, прадоўжыце, можам нават
папрасіць дапамогі зала.

*(Ролю цешчы бярэ на сябе бойкая дзяўчына з карагода,
яна кіруе гульні. Пераможцам будзе той хлопец, хто*

*з выдумкай, з гумарам прарэкламуе свае стравы
і ў каго за большую цану яе купіць цешча.)*

Ц е ш ч а. Не была б я цешчай, каб не прыдумала варты прыз для пераможцы.

Зараз мае памочніцы – дзяўчаты з карагода завяжуць пераможцу вочы, яны спусцяцца да гледачоў і выберуць некалькі дзяўчат. Іх будуць падводзіць да пераможцы, сцісла характарызаваць, а хлопец з завязанымі вачыма павінен адказаць: калі гэта яго будучае сямейнае шчасце – сказаць: «Так», калі не – то і адказ адпаведны: «Не». Толькі слухайце сваё сэрца, яно вас не падмане! Гатовы? Пачынаем!

(Гульня «Сляное каханне» можа тычыцца не толькі пераможцы ці пераможцаў. Калі выбіраць такім чынам каханых моладзі будзе даспадобы, то варты прыслухацца да іх жаданняў і працягваць гульню, пакуль будуць ахвотнікі браць у ёй удзел.)

Ц е ш ч а. Прыгожыя пары атрымаліся! *(Звяртаецца да дзяўчат з карагода.)* Дзяўчаты, упрыгожце сённяшніх нявест, надзеньце ім вяночкі. *(Звяртаецца да музыкі.)* Прашу вас, шлюбны вальс! Хай абудзіць ён у сэрцах кожнага з нас найпрыгажэйшае пачуццё між людзей.

М а с л е н і ц а. Дзякуй вам за танец! Разам з ім столькі ўспомнілася – летуценнага, шчаслівага!.. Але апусцімся з нябёсаў: нас чакае шосты дзень Масленіцы. У гэты дзень нявестка запрашала ў госці ўсю мужаву радню. Смачна частавала, для кожнага госця рыхтавала падарункі.

Запрашаю на сцэну некалькі маладых жанчын, яны паспаборнічаюць на найлепшы падарунак. Маючы немалы жыццёвы вопыт, ведаю, што людзі асабліва цэняць добрае, шчырае слова. Гэтыя маладыя жанчыны павінны сказаць святочную масленічную прамову, звернутую да каго-небудзь з мужавай радні.

В я д у ч ы. Дабрату ніяк немагчыма вымераць. Яна альбо ёсць, альбо яе няма.

В я д у ч а я. Таму на гэты раз пераможцаў не будзе. Проста ўсе прысутныя на свяце сваімі апладысмантамі *(больш ці менш гучнымі)* ухваляць прамоўцаў.

*(Пакуль гучаць прамовы маладых жанчын, дзяўчаты, хлопцы з карагода рыхтуюцца да дня сёмага Масленіцы;
яны разбіваюцца на пары.)*

М а с л е н і ц а. Вось і дачакаліся мы з вамі сёмага дня Масленкі – дня, калі ўсе людзі просяць адзін у аднаго прабачэння. Паспрабуем гэтак зрабіць і мы. Зараз загучыць мелодыя полькі. Танцаваць будзем усе. Нашы хлопцы і дзяўчаты з карагода будуць і паказваць элементы танца, і дапамогуць, калі каму спатрэбіцца. Мая думка такая: падчас працэдуры запрашэння на танец партнёры гавораць адзін аднаму словы прабачэння – няма бязгрэшных, і чалавек заўсёды павінен быць гатовы да таго, каб павініцца.

(Гучыць полька. Пад яе музыку партнёры гавораць адзін аднаму: «Прабач...».)

М а с л е н і ц а. Гэтым масавым танцам, па сутнасці, завяршаецца толькі частка нашага святочнага дзеяства, працяг якога адбудзецца на вуліцы. У народзе кажуць: «Хто людзей весяліць, за таго ўвесь свет стаіць!» Хай будзе так!

А цяпер бывайце, праз год Масленку чакайце!

З Масленкай вас, ды з вясёлаю!

З вясной яснай!

З долечкай шчаснай!

(Гучыць беларуская народная мелодыя, усе артысты кланяюцца і ўтанцы пакідаюць сцэну.)

(Сцэнарый – Д.А.Аўрамчык)

ЮРАЎСКІЯ ЗАБАВЫ (6 мая; 24 красавіка на ст. стылі)

(За кулісамі гурт дзяўчат пачынае спяваць песню
«Юр'е, устань рана»).

Юр'я, устань рана, Юр'я,
Юр'я, мыйся бела.
Юр'я, ідзі ў стайню, Юр'я,
Юр'я, сядлай каня.
Юр'я, едзь у поле, Юр'я,
Юр'я, адамкай зямлю.
Юр'я, выпусці расу, Юр'я,
Юр'я, на цёплу зямлю.

(З песняй дзяўчаты выходзяць на сцэну і пачынаюць вадзіць
карагод. За імі выходзяць муж з жонкай – Ясь, ён нясе на
ручніку хлеб, і Ганначка з вербнай галінкай у руцэ).

Я с ь. Добры дзень усім, хто завітаў да нас на свята ў гонар
святога Юрая! Мы прыйшлі з хлебам-соллю ды святой верб-
най галінкай, каб Бог і святы Юрай пацешылі нас здароўем і
надвор'ем.

(Ясь кланяецца, становіцца на калені і кладзе ручнік
з хлебам-соллю на дол.)

Г а н н а. Зямля-матухна, прымі гэты хлеб на добры
ўраджай і галінку вербную, каб зямельку аберагала.

(Ганна кланяецца, дае вербную галінку Ясю,
а Ясь яе кладзе каля хлеба. Дзяўчаты, даспяваўшы песню,
знікаюць за кулісы.)

Я с ь. Сёння – вялікае свята. Святы Юрай па межах ходзіць,
усім людзям дабро робіць. Зямлю адмыкае, расу выпускае.

Г а н н а. І густую, і частую. І цёмную, і мокрую. На добрае
лета, на буйнае жыта, на гэты свет, на ўсякі цвет, каб зямель-
ка ажывала ды дабром нас асыпала.

(Ясь і Ганна робяць нізкія паклоны на чатыры бакі.

Ясь прыбірае ручнік с хлебам, галінку вярбы.

На сцэну выбягае Аленка.)

А л е н к а. Вітаю вас, госцікі дарагія! (Кланяецца.) Добрай
раніцы, матуля! (Цалуе маці.) Добрай раніцы, татачка! (Цалуе
бацьку.)

Г а н н а. Добрай раніцы, Аленка! Вось добра, што ты прыйшла, бо надышоў час юраўскія забавы пачынаць!

Я с ь. Пачакай, маці, пачакай! *(Звяртаецца да Алены.)* Аленка, а ты сёння качалася па юраўскай расе?

А л е н к а. Канешне, татачка!

Г а н н а. Правільна! Бо гэта раса, згодна з народнымі павер'ямі, у юраўскую раніцу надзяляе жыватворнай сілай жывёлу, раслін і чалавека.

Я с ь. Сапраўды, юраўская раса чароўная. У народзе кажуць: «На юр'еву расу, ды на божу красу!». Памыешся ёю – будзеш здаровым і прыгожым.

Г а н н а. Заўсёды 6 мая, у дзень святога Юрая, на Беларусі праводзіўся абрад першага выгану жывёлы ў поле.

А л е н к а. Прышоў час і нам нашу Лысуху выгнаць у поле, каб малако ў кароўкі было смачнае і не пераводзілася.

Г а н н а. Не спяшайся, Аленка, спачатку прынясі асвечаныя галінкі вярбы. Такой галінкай выганяюць на Юрая жывёлу ў поле, каб засцерагчы яе ад хвароб. Таксама і людзі жартоўна б'юць адзін аднаго такімі галінкамі з прыговорам: «Вярба б'е, не я б'ю».

А л е н к а. А заадно патурбуюся і наконт пастухоў *(Подбегам знікае за кулісамі, вяртаецца з некалькімі галінкамі вярбы, спускаецца да гледачоў і дае ім галінкі)*. Перадавайце галінкі, жартоўна сцэбануўшы імі любога, хто побач з вамі і каму вы асабліва зычыце здароўя і прыгажосці. Тыя з мужчын, у каго апынецца галінка, калі скончыцца музыка, і выходзяць на сцэну – яны павінны будуць выканаць ролю пастухоў.

(Аленка дае гледачам тры – пяць галінак.

Пачынае гучаць музыка. Галінкі пераходзяць ад аднаго да другога, пакуль не сціхне музыка.)

Я с ь. Сёння ў пастухоў свята. Раней у гэты дзень гаспадары не толькі віншавалі пастухоў, але і адорвалі іх пірагамі, сырам, яйкамі. *(Звяртаецца да Аленкі.)* Аленка, а ты прыгатавала свайму Васільку падарунак?

А л е н к а. А чаму вы лічыце, што ён мой?

Я с ь. Ну, дачушка! Як учора ў сенцах мілавацца – ён твой, а сёння ўжо не?!

А л е н к а. Татачка, канешне, у мяне ёсць пачастунак, але не толькі для Васілька – для ўсіх нашых пастухоў. Ты ж ве-

даеш, пірагі ў мяне ўдаюцца. Толькі спачатку пастухі павінны пацвердзіць, як кажуць, сваю кваліфікацыю: зрабіць пугі.

(Выносіцца рэквізіт для гульні.)

Я с ь (*звяртаецца да ўдзельнікаў.*) Ваша задача адна – сплесці як мага хутчэй пугу.

(Як толькі загучала музыка – гульня пачынаецца.)

Я с ь. Добрыя пугі сплялі! Дзякуй вялікі, асабліва пераможцу. Але дачка мне нешта падае знакі, што выпрабаванне на гэтым не закончылася.

А л е н к а. Зараз паглядзім, хто з вас самы строгі, але справядлівы пастух. Кожны павінен выцяць пугай па падлозе тры разы. Хто грамчэй – той і пераможца. Пачынаем!

(Па заканчэнні выпрабавання да пастухоў падыходзіць

Ганна, у руках трымае свечкі.)

Г а н н а. Моц і спрыт для пастуха – гэта добра. Але не заўсёды можна спадзявацца толькі на іх. Вось, да прыкладу, з даўніх часоў, каб нячыстая сіла не шкодзіла скаціне, яе абыходзілі з запаленай грамнічнай свечкай.

А л е н к а. Ваша наступнае выпрабаванне. Кожны з вас павінен запаліць сваю свечку і стаць каля сваёй «кароўкі» (*у іх ролі выступяць запрошаныя мной з залы глядачкі*). Па маёй камандзе вы павінны абыйсці тройчы сваю «кароўку» і перадаць свечку гаспадыні. Памятайце: свечка не павінна пагаснуць.

Г а н н а. Таксама памятайце, што абыходзіць трэба па руху сонца.

А л е н к а. Гатовы? Пачалі!

(Выпрабаванне праходзіць пад музыку, заканчваецца, калі

Ганне перадаецца апошняя свечка.)

Г а н н а. Бачу, што вы цяпер гатовы кароўку ў поле выганяць. Але трэба выканаць яшчэ адзін абрад. Дзеля яго гаспадар змайстраваў дэкарацыю варот. У варотах трэба па-класці тры прадметы-сімвалы, праз якія, выходзячы з двара, пераступіць карова. Гэтыя прадметы абазначаюць: а) каб замкнуць пашчу ваўкам; б) каб карова прынесла добры прыплод; в) каб засцерагчы ад нядобрага людскога вока. Алена прынесла шэраг прадметаў. Вы павінны выбраць сярод іх прадметы-сімвалы і распавесці, што кожны прадмет сімвалізуе. Пасля гэтага выпрабавання гледачы і выберуць лепшага пастуха. А Аленка падрыхтавала прыз.

(Лепшаму пастуху Аленка накідвае на плечы белы прыгожы плашч. На развітанне Ганна, Ясь, Аленка па чарзе звяртаюцца да аўдыторыі.)

– Хай Юр’е прыносіць здароўе і долю! Хай будзе ў хаце прыбытку даволі!

– Хай абмінуць вас бяда і напасці!

– Хай сонечным ранкам да вас прыйдзе шчасце!

А л е н к а. На гэтым Юр’е не заканчваецца. Паўсюдна сёння ладзіць моладзь карагоды, спявае, танчыць, робіць розыгрышы. Гэткі працяг і ў нашага свята.

(Сцэнарый – Р.В.Казакевіч)

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ЯК НА ЮР'Е
(6 мая; 24 красавіка па ст. стылі)

(На задніку сцэны намалювана сонца з промямі, на сонцы — пастуховая пуга і дудачка (ці ражок). Вакол сонейка — галінкі. На сцэне размешчаны стол — на стале вялікае велікоднае яйка. Дэкарацыя невялічкіх варот. Асноўным музычным афармленнем свята з'яўляецца мелодыя беларускай народнай полькі «Юрачка». Пад яе музыку на сцэне з'яўляецца ланцужок дзяўчат, яны выходзяць карагоднымі рухамі і па чарзе спяваюць радкі песні.)

Юр'я, устань рана,
Юр'я, умыйся бела.
Юр'я, прыбярыся.
Юр'я, прычашыся.
Юр'я, ідзі ў поле.
Юр'я, адмыкні зямлю.
Юр'я, выпусці расу.
Раса на кароўкі,
Трава на конікі!

(Дзяўчаты на чале з цёткай Марысяй вядуць карагод, спяваюць «О, то ж карагод».)

О, то ж карагод,
О, то ж вялікі.
Зарадзі, Божа, жыта
Ды на новае лета!
Дзе карагод ходзіць,
Там жыта родзіць,
А дзе не бывае,
Там павылягае.
О, то ж карагод,
Усе дзяўчаты наперад,
А хлопцы за намі,
Міргаючы вачамі.

(Цётка Марыся ў беларускім нацыянальным касцюме ідзе за кулісы і выносіць адтуль каравай, ставіць яго на стол, вітаецца з усімі.)

Ц ё т к а М а р ы с я. Дабрыдзень добрым людзям! Запрашаем усіх ласкава на вясновыя забавы. Вы ведаеце, даражэнькія, заўсёды 6 мая, у дзень святога Юрая, на Беларусі праводзіўся ўрачысты абрад першага выгану жывёлы ў поле, а яшчэ гэты дзень адзначаўся як свята пастухоў. Выганялі скаціну ў поле як мага раней – на расу, якая лічылася карыснай не толькі жывёле, але і чалавеку. Па расе качаліся жанчыны, каб быць здаровымі, прыгожымі, а глебе – урадлівай. Для кожнага члена сям’і дзень святога Юрая пачынаўся з усходу сонейка. Да выгану кароў на пашу стараліся закончыць ўсе хатнія работы, і, як толькі пастух зайграе ў ражок, гаспадыні выходзілі ў двор «правесці сваіх каровак на пашу».

А далей я буду гаварыць загадкамі.

Прачыналіся на Юр’е рана, з усходам сонца, і перад усім што рабілі? Падказка схаваная ў загадцы, калі вы яе правільна разгадаеце: «Месяц убачыў – не забраў, сонца ўстала – падабрала». Хто ведае, што гэта такое? (*Правільны адказ: «раса».*)

Згодна з народнымі павер’ямі, у юраўскую раніцу раса мае жыватворную сілу для раслін, жывёл і чалавека, таму людзі заўсёды імкнуліся памыцца юраўскай расой. Нездарма ў народзе гавораць: «На юр’еву расу ды на божую красу».

(У карагодзе дзяўчаты перагаворваюцца, шушукваюцца і выстаўляюць наперад сваю прадстаўніцу.)

Д з я ў ч ы н а з к а р а г о д а. Цётка Марыся, прыйшоў час выганяць кароўку на пашу. А ці гатовы ў нас пачастунак для пастухоў, яго возьмуць пастухі з сабой на пашу. Вы неяк распавядалі нам, як у мінуўшчыну пяклі нашы бабулі пячэнне адмысловай формы спецыяльна для свята Юр’я. Зараз на нашым стале ўзоры пячэння самай рознай формы: сонейка, зоркі, арэха, ягадкі, вавёркі, мядзведзя, кароўкі, авечкі. Можа, сярод гледачоў знойдзецца некалькі дзяўчат, якія падымуцца на сцэну і паспрабуюць выбраць тое пячэнне, якім частавалі калісьці на Юр’е нашы бабулі.

(Пакуль ідзе гэтае выпрабаванне, дзяўчаты з карагода спяваюць, прытанцоўваючы, юраўскія песні.)

Даўным-даўно тое было,
Кругом зямлі мора лягло.
А ў моры тым жыў люты цмок,
Штодня збіраў з людзей аброк.

Давалі цмоку ды аброку,
На кожны двор па чалавеку.
А калі з кожнага двара –
Прыйшла пара і на цара.

«Цару-цару, прыбірайся,
Ці сам ідзі, ці жонку пашлі».
Жану сваю пашкадаваў,
Дачку-красу да мора паслаў.

Мора сіняе хвалоецца,
Цмок цароўнаю любуецца,
З сіня мора выплывае,
З пашчы агонь выкідае.

Аж сколь узяўся ды тут Юр'я!
Направіў у мора свайго каня.

Прабіў цмока зводным кап'ём,
Рассёк цмока вострым мячом. (2 р.)

Аб цароўне цар слёзы лье,
А Юр'я ў двор дачку вядзе.

Перад Юр'ем уклечыў цар,
Пытаецца, што даці ў дар.
«Не трэба мне тваіх дароў,
З сваёй дачкою бывай здароў».

Даўно-даўно тое было...

Цётка Марыся Юраўскае пячэнне калісьці выпякалі ў форме свойскай жывёлы, менавіта гэта пячэнне, здаецца, будзе найлепшай узнагародай для пераможцы.

Дзяўчына з карагода. Цётка Марыся, вы любіце гаварыць загадкамі. Дазвольце і мне загадаць гледачам загадку. Хто, асабліва з мужчын, адгадае яе, можа быць запрошаны на нашым свяце на ролю пастуха. А загадка такая: «Пасярод двара стаіць гара: спераду – вілы, ззаду – мятла».
(Карова.)

(Сярод тых, хто адгадаў загадку, некалькі чалавек запрашаюцца на сцэну на ролі пастухоў. Цётка Марыся ўручае кожнаму асноўны «інструмент» пастуха –

*у дадзеным выпадку не пугу, а асвячоную галінку вярбы,
якой на Юр'е выганяюць скаціну ў поле, каб засцерагчы
яе ад хвароб.)*

Ц ё т к а М а р ы с я (*звяртаецца да пастухоў*). Але перад тым, як пагоніце нашых каровак на пашу, вам трэба выканаць рытуальнае прашэнне (*яго тэкст на лісточках дае кожнаму пастуху*). Спачатку вы звяртаецеся з пытаннем да гледачоў, яны павінны адказаць вам, затым вы звяртаецеся з просьбай да нябёсаў – нашыя продкі свята верылі, што рытуальныя просьбы абавязкова здзяйснююцца.

– Заяц, заяц, ці горка асіна?

– Горка!

– Дай Бог, каб і наша скацінка для звяроў была горка!

– Сляпей, а сляпей, ці бачыш ты?

– Не бачу.

– Дай Бог, каб і нашу скацінку не бачыла звярынка!

– Храмэй, а храмэй, ці дойдзеш ты?

– Не дайду.

– Дай Бог, каб і звярынка не дайшла да нашай скацінкі!

– Замок, а замок, ці разамкнешся ты?

– Не, не разамкнуся.

– Дай Бог, каб у звера не разамкнуліся зубы ля нашай скацінкі!

– Калода, а калода, павярнешся ты?

– Не, не павярнуся.

– Дай, Бог, каб і звер да нашай скацінкі не павярнуўся!

Д з я ў ч а т ы з к а р а г о д а (*надб'ягаюць да цёткі Марысі*). Цётка, каб жа не забыліся нашы пастухі яшчэ пра адно юраўскае дзейства: як кароўку ў поле выганяць – спачатку трэба ў варотах велікоднае яйцо пакласці, каб кароўка, пераступіўшы яго, была гладкая, поўная і круглая, як яйцо. (*Звяртаецца да пастухоў*.) Кожны хай возьме ў рукі галінку вярбы і ёю коціць яйцо ў вароты. Хто хутчэй справіцца, той і пераможца!

Ц ё т к а М а р ы с я. А якую ўзнагароду ў гэтым выпрабаванні прыдумалі мае дзяўчаты! Бач, як хуценька яны акружаюць маладых і прыгожых пастухоў, ставяць іх у самы цэнтр свайго карагода!

(Дзяўчаты спяваюць і танчаць «Юрачку», а пастухі, ды і ўсе прысутныя на свяце, – заўзята апладзіруюць.)

Эх ты, Юрачка, што не жэнішся,
Прыйдзе зімачка, дзе падзенешся?
Твая хата, як свірон, –
Без падлогі, без вакон...
Эх ты, Юрачка, што не жэнішся?

Эх ты, Юрачка, што не жэнішся,
Прыйдзе зімачка, дзе пагрэешся?
Ні ў дзень белы на пячы,
Ні пад коўдрай уначы...
Эх ты, Юрачка, што не жэнішся?

Эх ты, Юрачка, час жаніціся,
Каб было к каму прытуліціся.
Калі будзеш у шапку спаць,
Могучь дзевак разабраць...
Эх ты, Юрачка, час жаніціся.

Ц ё т к а М а р ы с я. Каб у нашых пастухоў не закружыліся галовы ад дзявочых спеваў, я ім узгадаю: дзень святога Юрая лічыцца апошнім днём, калі можна біцца велікоднымі яйкамі. Таму хутчэй бярыцеся за справу і пачынайце апошні свой «бой»!

(Пасля «бою» цётка Марыся, дзяўчаты з карагода дзякуюць за выкананне ролі пастухоў, і тыя пакідаюць сцэну.)

Ц ё т к а М а р ы с я. Ды і я крыху прытамілася. Усё-такі з такім імпэтам весяліцца можа толькі моладзь. Дазвольце развітацца з вамі і на развітанне пажадаць, каб верылі так, як нашы далёкія продкі, што просьбы, жаданні, выказаныя пад час рытуальнага дзейства, абавязкова збудуцца!

Д з я ў ч а т ы з к а р а г о д а. Цётка Марыся, затрымайцеся на хвілінку. Некалі ў дзяцінстве нашы бабулі называлі шмат юраўскіх прыкмет, але, на вялікі жаль, мы не надавалі тады ім значэння і не захавалі ў памяці. Можа, вы падкажаце?

Ц ё т к а М а р ы с я. Абавязкова.

(Дзяўчаты па чарзе пачынаюць, а цётка Марыся заканчвае.)

Д з я ў ч ы н а. Як дождж на Юр'е?

Ц ё т к а М а р ы с я. ...дык будзе хлеб і ў дурня!

Д з я ў ч ы н а. Калі ў Юр'еў дзень ідзе дождж густы і вялікі...

Ц ё т к а М а р ы с я. ...дык будзе расці высокае жыта!

Дзяўчына. Калі на Юр'е раса...
Цётка Марыся. ...не трэба каням аўса.
Дзяўчына. Калі на Юр'е мароз...
Цётка Марыся. ...сей авёс.
Дзяўчына. Як на Юр'е пагода...
Цётка Марыся. ...то на грэчку няўрода.
(Цётка Марыся пакідае сцэну, а дзяўчаты ўтвараюць карагод.)

Дзе карагод ходзіць,
Там жыта добрае родзіць.
Дзе наша Юр'е хадзіла,
Там жыта ўрадзіла.
А дзе Юр'е юравала,
Там наша жыта красавала.

*(Яны спяваюць, прыцягваюць да спеваў гледачоў,
прапаноўваюць прадоўжыць весяліцца, а найбольш –
развучваць песні і танцы, якімі багата Юр'е.)*

(Сцэнарый – Т.У.Суднік)

РУСАЛЬНЫ ТЫДЗЕНЬ (пачынаецца на 51-ы дзень пасля Вялікадня)

(Сцэна аформлена як лясная паляна, пасярэдзіне – дэкарацыя блакітнага невялічкага возера. Выходзяць вядучыя ў нацыянальных касцюмах, вітаюцца з прысутнымі.)

В я д у ч ы. Гэтае свята нашы продкі прысвячалі незвычайным, вельмі прыгожым істотам, насельнікам вады – русалкам. Людзі ўпрыгожвалі свае хаты зелянінай, кляновым ці бярозавым лісцем, падлогу высцілалі аерам. Продкі лічылі, што русалкі – гэта душы памерлых (дзяўчат-тапельніц ці нехрышчоных нябожчыкаў дзяцей. Толькі раз на год, у гэты тыдзень, яны могуць на працяглы час выйсці з вады і пабыць на зямлі, паміж людзей, па зямным жыцці, здаецца, яны сумуюць. Яны любяць наш свет. Магчыма, таму спрыяюць урадлівасці нашай зямлі. Яны сумуюць па ім, па звычайным чалавечым шчасці. Магчыма, у стане крыўды на свой лёс яны заманьваюць асабліва маладых мужчын паплаваць у возеры, рэчцы, а потым зацягваюць у глыбіню, забіраюць у вадзяное царства; яны могуць і заказытаць чалавека, нават да смерці.

(На сцэну, пад словы вядучага, выходзяць некалькі дзяўчат у русальным уборах – у белых сарочках, на галовах вяночкі. Садзяцца вакол возера. Ціха спяваюць.)

На Граной нядзелі
Русалкі сядзелі,
Русалкі сядзелі,
Сарочкі прасілі:
– Ай, дзяўчыны-сяброўкі,
Дайце сарочкі,
Дайце сарочкі,
Завейце вяночкі,
Завейце вяночкі
На святы духоўныя,
На духоўныя.

В я д у ч а я. Каб русалкі спрыялі ўрадлівасці зямлі, не рабілі шкоды людзям, у русальны тыдзень дзяўчаты збіраліся ў гурты, плялі вянкi, вадзілі карагоды, шмат спявалі і танчылі. *(Звяртаецца да глядачоў.)* Запрашаю на сцэну некалькі дзяў-

чат, асабліва тых, у каго ёсць патаемная мара і жаданне, каб яна спраўдзілася.

(Дзяўчатам, якія выйшлі на сцэну, вядучая ўручае вяночкі.)

В я д у ч а я *(дзяўчатам)*. Заплюшчыце вочы, загадайце жаданне і кідайце вяночкі ў возера. Упадзе вянок у возера – жаданне збудзецца, упадзе на дол – значыць марыць той дзяўчыне яшчэ цэлы год, да наступнага свята.

(Дзяўчаты кідаюць вянкi, зала апладзіруе. Русалкі дастаюць вянкi з возера і надзяваюць іх дзяўчатам, запрашаюць да сябе ў гурт, каб разам ладзіць карагод. Тыя вянкi, што ўпалі долу, таксама надзяваюць дзяўчатам, але адпраўляюць іх у глядзельную залу. Русалкі папярэджваюць: калі мары дзяўчат ім вельмі дарагія, то трэба трымаць іх каля сябе ўсмешкай і шчаслівым прадчуваннем, а сум, нуда могуць гэтыя мары спудзіць.

Каля возера ладзіцца карагод, гучыць песня «На Граной нядзелі», апошнія радкі кожнага куплета выконваюцца разам з гледачамі.)

На Граной нядзелі
Русалкі сядзелі,
Рана-ранюсенька,
Русалкі сядзелі.

Русалкі сядзелі
На дзевак глядзелі,
Ой, рана-рана,
На дзевак глядзелі.

– Дзевачкі-сястрыцы,
Падайце вадзіцы,
Ой, рана-рана,
Падайце вадзіцы.

Падайце вадзіцы
З халоднай крыніцы.
Ой, рана-рана,
З халоднай крыніцы.

З халоднай крыніцы
Ды з-пад той вярбіцы,
Ой, рана-рана,
Ды з-пад той вярбіцы.

Падайце вадзіцы
Душу прычасціці,
Ой, рана-рана,
Душу прычасціці.

Душа прычасціцца –
Жыццё вараціцца,
Ой, рана-рана,
Жыццё вараціцца.

Тады будзем з вамі
Краскі сабіраці,
Ой, рана-рана,
Краскі сабіраці.

Краскі сабіраці,
Песенькі пяці,
Ой, рана-рана,
Песенькі пяці.

В я д у ч ы. Русалка, якая гойдаецца на галінах дрэў і заманьвае да сябе чалавека і можа заказытаць яго да смерці, дэман-прыгажуня з зялёнымі валасамі. *(Звяртаецца да гледачоў.)* Запрашаю на сцэну смелых юнакоў, якія ўстаяць перад русальнымі чарамі. *(Да юнакоў, якія выйшлі на сцэну.)* Русалкі паспрабуюць заманіць вас. Я не раскрыю вам сакрэту, як яны гэта будуць рабіць. Вы павінны здагадацца самі. Зараз вядучая кожнаму з вас дасць бэйджык, вы напішаце на ім сваё імя, перавернеце бэйджык і напісаным бокам прымацуеце да вопраткі.

(Сутнасць русальнай гульні: русалкі называюць мужчынскія імёны, і калі назавуць імя, якое носіць хто-небудзь з хлопцаў, і той адгукнецца, яны забіраюць яго з сабой. Значыць, адгукацца на сваё імя ім нельга. Нехта з хлопцаў можа адгукнуцца па няведанні, а нехта і знарок, зачараваны незвычайнай русальнай прыгажосцю.)

Русалкі пачынаюць гульнію. Па яе заканчэнні звяртаюцца да юнакоў.)

А д н а з р у с а л а к. Хто адгукнуўся на сваё імя, але не хоча ісці да нас у палон, можа адкупіцца, адгадаўшы нашы загадкі: «Не агонь, а пячэцца, не з клыкамі, а баяцца да яе дакрануцца. Паспрабуеш голай пяткай затаптаць – Будзеш войкаць і да вечара скакаць». *(Крапіва-жыгучка)*

«Жывуць два браты праз дарогу, а адзін аднаго не бачаць».
(Вочы)

«У дзвюх матуль па пяць сыноў». (Рукі)

«Што лёгка насіць, а цяжка лічыць»? (Валасы)

«Ішоў даўгавяз, у сырую зямлю ўвяз». (Дождж)

«Не воін, а са шпорамі». (Певень)

«Два разы нараджаецца, адзін раз памірае». (Рыба, птушка)

А д н а з р у с а л а к. Хто адгадаў, можа вярнуцца ў глядзельную залу. Астатнія застаюцца сярод нас і выберуць «сваю» русалку, з якой і будуць весяліцца да заканчэння свята.

(Русалкі завязваюць хусцінкамі юнакам вочы, і па камандзе кожны з хлопцаў павінен злавіць «сваю» русалку.

Калі забава заканчваецца і кожная русалка мае сваю пару, яны, шчаслівыя, звяртаюцца да глядачоў

і прапануюць паслухаць спеў птушак,

бо менавіта птушыныя мелодыі глыбока

кранаюць сэрца чалавека, ахінаюць пачуццём радасці.

Русалкі ўключаюць запіс птушыных галасоў, а глядачы павінны адказаць, якім птушкам належыць кожны спеў.

Адгадаўшым русалкі дораць на ўспамін свой русальны вянок.)

В я д у ч ы я (па чарзе).

– Доўга бавіцца з русалкамі, гаварылі здаўна, небяспечна, і момант русальных праводзінаў непазбежна набліжаецца.

– Гэтае свята, напэўна, адзінае народнае свята, дзе побач з радасцю лёгкім ценем ходзіць смутак.

(Русалкі бяруць за рукі «сваіх» хлопцаў, яны становяцца ў карагод і спяваюць «Правяду русалку із бору да бору»;

апошнія два радкі ім падпявае зала.)

Правяду русалку

Із бору да бору,

Рана-рана,

Із бору да бору.

Із бору да бору,

У зялёну дуброву,

Рана-рана,

У зялёну дуброву.

У зялёну дуброву,
Да й вярнуся дадому.
Рана-рана,
Да й вярнуся дадому.

Я назад вярнуся,
Слязьмі абаллюся,
Рана-рана,
Слязьмі абаллюся.

В я д у ч ы я (*па чарзе*).

– Перад тым, як сысці ў сваё вадзяное царства, на развітанне русалкі яшчэ павесяляцца разам з намі.

– Зараз яны са «сваімі» хлопцамі спускацца са сцэны і паклічуць вас на свабодную пляцоўку, дзе будуць усіх весяліць: разам з вамі спяваць, танчыць, ствараць розыгрышы-страшылкі і шмат, шмат іншых пацяшальных рэчаў.

– Хоць і гавораць, што шчасце не часта, але сёння яно з намі і будзе з намі – успамінам яшчэ доўга-доўга, прынамсі, да русальных дзён наступнага году!

(*Сцэнарый – В.В.Гардзіюк*)

ВОСЕНЬСКІЯ СВЯТЫ

(Сцэна аформлена як пакой сялянскай хаты. У цэнтры за сталом гаспадыня і ў святочнай белай кашулі гаспадар-сейбіт. За кулісамі чуваць мелодыя «Ах, вы столікі мае». У пакой уваходзяць некалькі жанчын, яны вяртаюцца з поля: закончылася жніво. У руках трымаюць невялічкі снопкі-багач. Калі нашы продкі пачыналі жніво, яны пакідалі непажатай палоску і жалі яе ў самым канцы жніва. Гэты сноп і быў багач. З песнямі, жартамі жнеі хадзілі з ім па хатах, лічылася, што багач прыносіць у хату дастатак і шчасце. Жнеі спяваюць «Ах, вы столікі мае».)

Ах, вы столікі мае,
Вы цясовенькія!
А чаго ж вы стаіце
Незасцеленыя?

(Гаспадыня запрашае жнеі да стала – на ім мёд, бліны, яблыкі. Яна дзякуе жнеі за тое, што яны прынеслі ў яе хату багача, і распачынае гаворку пра цудоўную пару восень – і ў прыродзе, і ў жыцці чалавека. Яна і прыгожая, і шчодрая карміцелька. Гаспадыня прапануе гасцейкам бліны з мёдам і ўспамінае, як адзначалі ў дні яе маладосці пачатак жніва – зажынкі. Гэта было на Іллю (2 жніўня).

Г а с п а д а р. Так, «Ілля жніво пачынае, а лета канчае»; «Прышоў Ілля – укінуў у ваду алядня»; «На Іллю да абедна лета, а пасля абедна восень».

Г а с п а д ы н я. А ці памятаеш, як мы святкавалі Макавея – першы Спас, які адзначаўся 14 жніўня?

А д н а с а ж н е й. На Макавея пчаляры выбіралі мёд, а гаспадыні пяклі шмат бліноў. У гэты дзень было прынята ставіць на стол бліны з мёдам.

Г а с п а д а р. Перад частаваннем хочацца ўпэўніцца, ці беражэ традыцыі продкаў наша моладзь. *(Звяртаецца да глядачоў.)* Запрашаю на сцэну некалькі маладых пар. Кожны юнак бярэ са стала талерку, на ёй некалькі блінцоў і разетачка з мёдам. Вы павінны мачаць бліны ў мёд і карміць сваю сяброўку, але ў яе будуць завязаныя вочы. Перамога тая

пара, у якой найхутчэй будуць з'едзены бліны, а твар сяброўкі застанеца чыстым.

*(Пераможцаў чакае ўзнагарода:
сувенірны снопік-багач – на шчасце.)*

Г а с п а д ы н я. А праз некалькі дзён надыходзіў другі Спас – 19 жніўня! Самы вядомы і шаноўны ў народзе – яблычны. Звязаны перш за ўсё з паспяваннем яблыкаў і асвятчэннем іх у царкве. Толькі з гэтага часу ў мінуўшчыну дазвалялася есці яблыкі. Продкі верылі, што ў гэты дзень на нябёсах Гасподзь адорваў душы памерлых дзяцей райскімі яблычкамі.

Г а с п а д а р. Пачакай, гаспадынька, яблычкамі частаваць, такі ласунак трэба заслужыць. *(Звяртаецца да гледачоў.)* Запрашаю на сцэну дзве каманды спрытных хлопцаў *(на чатыры чалавекі ў кожнай)*. На стале – дзве талеркі, на кожнай – чатыры яблыкі. Каманды знаходзяцца на пэўнай адлегласці ад стала. Члены каманды (па чарзе) падбягаюць да «сваёй» талеркі, адной рукой хапаюць яблык і хутчэй бягуць, каб перадаць яго другому члену каманды, другі бяжыць з гэтым яблыкам да талеркі, бярэ яшчэ адзін, бяжыць і перадае два яблыкі трэцяму; трэці бяжыць да талеркі, хапае яшчэ адзін яблык, бяжыць і перадае іх, ніводнага не ўпусціўшы долу, чацвёртаму члену каманды, які з трыма яблыкамі бяжыць і забірае апошні яблык, звяртаецца з імі да каманды. Якая каманда хутчэй перанясе ўсе яблыкі ў адной руцэ і не згубіць ніводнага, тая і пераможа. Другой рукой дапамагаць нельга.

Г а с п а д ы н я *(звяртаецца да пераможцы)*. Прымі, калі ласка, ад нас з гападаром гэтую маленькую сувенірную яблыньку. Продкі лічылі, што яе плады валодаюць цудадзейнай сілай, спрыяюць абнаўленню ўсяго жывога. З тае нагоды гэтае свята прыпадала на час, калі стагоддзі таму ў далёкай Галілеі незадоўга перад Галгофай Ісус Хрыстос падняўся з трыма апосталамі на гару Фабар, ён маліўся. І ўпершыню адбылося праабражэнне – Хрыстос паказаў сваю Боскую сутнасць: яго аблічча заззяла, быццам сонца, а адзенне сталася белым, як святло. Гэты дзень людзі святкуюць з верай, што чыстыя душы на свеце ёсць, і моляцца аб сваёй душы, душах блізкіх, родных, усіх людзей. Мы з гаспадаром жадаем, каб разам з гэтым сімвалічным дрэўцам у ваш дом, сям'ю віталі толькі светлыя думкі, пачуцці!

Ж н е і. Гаспадыня, гаспадар, хутка наступіць трэці Спас (29 жніўня).

(Жнеі становяцца ў шарэнгу, у руках трымаюць маленькія сярпы, яны спяваюць і робяць рухі сярпом, як быццам жнуць.)

(муз. М. Анцава, сл. А. Савёнак)

Рас - ло жы - та, рас - ло ўпо - лі,
прый - шлі жней - кі жы - та жаць.

Расло жыта, расло ў полі,
Прыйшлі жнейкі жыта жаць.
Усе разам, усе разам
Прыйшлі жнейкі жыта жаць.
Узялі з сабой сярпачкі,
Сталі жыта падразаць.
Усе разам, усе разам
Сталі жыта падразаць.

У снапачкі павязалі,
Трэба ў бабкі пастаўляць.
Усе разам, усе разам,
Трэба ў бабкі пастаўляць.

Г а с п а д а р. Наступны, трэці, Спас супадае са святам Прачыстай – Успеннем, днём смерці Маці Божай, душу якой без пакут прыняў на нябёсы Гасподзь Ісус. Сейбіты асвяталі ў гэты дзень зерне, перамешвалі з астатнім і захоўвалі да наступнай сяўбы, каб багатым быў новы ўраджай. А ці ёсць сярод вас, маладых, кемлівыя, працавітыя? Запрашаю такіх на сцэну! Падыходзьце да стала, на ім розныя стравы: мёд, арэхі, яблыкі, хлеб, квас, бліны. Выберыце тую страву, якая з’яўляецца сімвалам трэцяга Спаса.

(Пераможца выбірае хлеб, трэці Спас – хлебны. Гаспадар узнагароджвае яго сімвалічнай пужкай – каб не даваў сабе спачыну, жыў у працы, ведаў цану зямелькі-карміцелькі.

Гэтым часам жнеі ўпрыгожваюць рознакаляровымі стужкамі сноп-багач і спяваюць.)

Гаварыла поле шырокае, жыта ядронае.
Жнейкі, жнейкі мае маладыя, сярпы залатыя,
Падыходзьце ка мне заўтра рана,
Каб я недажатым не стаяла.
Не хачу я ў полі стаяці,
Апошнімі каласамі махаці,
А толькі хачу ў полі – стагамі,
А ў гумне – капамі.

Ж н е і. Са снапа-багача нашы продкі абмалочвалі зерне, нападзілі ім лубок, з якім ішлі ад адной хаты да другой, жадалі гаспадарам дабрабыту. Продкі верылі, што багач прынясе поспех, удачу, заможнасць.

Г а с п а д ы н я. Шаноўныя жнеечкі, а давайце навучым нашых гасцей рабіць снопкі-багач.

(Жнеі рассыпаюць па сцэне каласкі, а гаспадыня запрашае з залы некалькі глядачоў і прапануе ім скласці снопкі-багачы. Калі снопкі складзены, падыходзяць жнеі і ўпрыгожваюць іх стужкамі. Снопкі пераможцы – таго, хто склаў яго хутчэй за астатніх – упрыгожваюць жнеі асабліва шыкоўна. Удзельнікі гэтага спаборніцтва панясуць снопкі-багачы ў свае дамы – на шчасце.)

Г а с п а д а р. Гэтаму святу прысвячаецца шмат песень, танцаў, гульняў. Найперш, канешне, забаўляецца моладзь. Тым самым яна аддае даніну свайму роду, памяці продкаў. *(Звяртаецца да жней.)* Далей кіруйце вы святам, вучыце моладзь нашым народным танцам, песням, гульням. А мы з гаспадыняй будзем вам падпяваць ды любаватца.

(Сцэнарый – С.М.Козік)

ПАКРОВЫ НАСТАЛІ – ПОЛЕ ПРЫБРАЛІ (14–27 кастрычніка)

*(Сцэна ўпрыгожана беларускімі ручнікамі,
у цэнтры стаіць стол, на ім на ручніку хлеб,
збоку ляжыць вяночак, каля яго свечка.)*

Л я в о н і х а. Каханенькія-родненькія, дзень добры вам усім! А дзе ж гэта майго старога носіць? Сёння ж такі дзень! «Дзева сёння стаіць у царкве і з мноства святых нябачна за нас моліцца Богу, і анёлы з архіерэямі пакланяюцца, і апосталы з прарокамі лікуюць: бо за нас моліць Багародзіца Спрадвечнага Бога». Свята на небе, свята і ў кожнай хрысціянскай хаце на зямлі *(запальвае свечку)*.

(На сцэну хуткім крокам выходзіць Лявон.)

Л я в о н *(да ўдзельнікаў свята)*. Гаспадыня ў мяне адменная, усё паспявае. І да Пакрова гэтак прыгожа, святочна прыбрала пакоі.

Л я в о н і х а *(падыходзіць да Лявона)*. Вось вазьмі пояс *(падае пояс)* кашулю падвяжы, сёння мы з табой павінны пасвяточнаму быць апранутыя. Хутка ў нашай хаце хлопцы збяруцца, дзяўчаты, каб на Пакровы сябе паказаць, на другіх паглядзець, блінцоў накаштаваць, у гульні пагуляць, песні паспяваць.

Л я в о н. Як усе справы зроблены, то можна і пагуляць. Добрыя людзі ўсе справы да Пакрова робяць. Жыта зжынаюць і ў гумно хаваюць, гародніну ў лёх складаюць. Нездарма ж кажуць. «Прыйшоў Пакроў з усім дабром». Гэткай парой хлопцы, дзяўчаты не толькі веселяцца, забаўляюцца, але абвяселлі мараць. А якое вяселле без добрай свацці? Здаецца мне, што менавіта ты, мая гаспадынька, рашыла выканаць абавязкі свацці?

Л я в о н і х а *(напраўляе вопратку на сабе)*. Адчапіся. Чуеш, госці ў дзверы стукаюцца. Мы з табой іх вітаць будзем.

(На сцэну выходзіць гурт дзяўчат і хлопцаў.)

Л я в о н. Заходзьце, госцейкі. Мы з гаспадыняй моладзі заўсёды рады.

Л я в о н і х а. Наконт маладых, як вядома, жартуюць, што яны – лежабокi-засыпалы, засыпаюць дзе папала.

Але сёння:
На Пакроўскі тыдзень,
Забываюць пра лыдзень!
Будзем у гульні гуляць,
Вечарок каратаць.

Л я в о н. Пачакайце крышку з гульнямі. Ведаю, моладзь не вельмі любіць слухаць старэйшых. Але ўсё ж па праву гаспадара на нашым свяце звяртаюся да юнакоў вясёлых і знаходлівых, між іх стаўлю наперад кемлівых. Найперш да іх мае загадкі: «Што бяжыць без поваду?» (*Вада*); «А што расце без караня?» (*Камень*).

А вось, узнагародзіць лепшых, хай рашаюць дзяўчаты: можа, у гонар пераможцаў праспяваюць, можа, карагод станчаць, а можа, хто з дзяўчат прызнаецца ў каханні?..

Л я в о н і х а (*да дзяўчат*). Падзялюся ўласным вопытам: «Не дапамогуць і чары, як каму хто не да пары». Любыя дзяўчаткі, жанчына выбірае суджанага сэрцам – не розумам. Зараз мы з гаспадаром завяжам вам хусцінкі вочы. З завязанымі вачыма вы падыдзеце да хлопцаў і, дакранаючыся да іх валос і твару, выберыце таго, каго падказала ваша сэрца.

(*Цягам гэтага дзеяння вызначаюцца пары.*)

Л я в о н і х а. На Пакроў заўсёды весела, многа песен спяваецца. Зараз пабачым, якая пара больш прыпевак ведае і лепш спявае.

– Ой ты, Юрочка,
Што й ня жэнішся?
Прыйдзе зімачка,
Куды дзенешся?

– Я жаніцца не хачу,
Лепш на печы паляжу.

– А каровачка
Усё не целіцца.
Так наш Юрочка
Усё ня жэніцца.

– Я жаніцца не хачу,
Лепш на печы паляжу.

* * *

– Дзяўчыначка бела-бела,
Дзе ты красачку надзела?
– Я на рэчцы мылася,
Красачку забылася.

* * *

– Чаго, мілы, не вырас,
Чаго малаваты?
– Прыхапіў мяне мароз
Каля тваёй хаты.

* * *

Усе дзяўчаты як дзяўчаты,
А мая – як пузырок.
Увалілася ў канаву –
Ледзь на бераг узвалок.

* * *

Гарманіст, гарманіст,
Румяныя шчочкі.
З-за цябе я, гарманіст,
Не даспала ночкі!

* * *

Як на полі ды на полі
Вырасла капуста.
Мяне дзевачкі не любяць,
Бо ў кішэні пуста.

* * *

Не сама гармонь іграе –
Пальчыкі вучоныя.
Не сам мілы прыцягае –
Яго вочкі чорныя.

* * *

А за лесам, за лясом,
Плача дзеўка галасом.
Яна плача і равець –
Ніхто замуж не бярэць.

* * *

Як пайду я на кірмаш,
Там зайграе скрыпка.
Ручкі, ножкі не баляць,
Серадзінка гібка.

(Па чарзе пары спяваюць прыпеўкі. Лепшая пара (і ён, і яна) узнагароджваецца, напрыклад, сувенірнымі званочкамі: каб жылі дружна, каб адзін аднаму адгукаліся звонка, няшчотна і радасна – як тыя званочки.)

Л я в о н. Спяваюць дужа добра, але сэрца мацней забілася. Успомнілася, як у маладосці мы пад спевы танчылі. Як «Лявоніху» музыка зайграе, так падскокваў, аж стагі ў полі раскідаліся.

Л я в о н і х а *(з няшчотай)*. Ой, хваста старая. Нагамі, сапраўды, добра дрыгаў.

Л я в о н. А ці маладыя на ногі такія ж спрытныя?

Л я в о н і х а *(да Лявона)*. Давай пакажам моладзі, як, да прыкладу, полька танцуецца. А моладзь хай да нас далучаецца.

(Недзе па сярэдзіне танца Лявон і Лявоніха, стаміўшыся, пакідаюць танцораў.)

Л я в о н. Танцуюць спрытна. Значыць, і жыць ладна будуць.

Л я в о н і х а. Ад усяго сэрца жадаем ім гэтага. А пакуль справа яшчэ да шлюбу не дайшла, няхай пацешацца. Вось танец закончыцца, і мы прапануем, каб хлопцы пагадалі, ці добрымі гаспадынямі будуць выбраныя імі дзяўчаты.

(Лявон і Лявоніха адкрываюць дэкарацыю – печ, перад печчу чыгун і вілкі, каб чыгун у печ ставіць. Дзяўчаты з завязанымі вачамі павінны чыгун у печ паставіць.)

Л я в о н. Пераможца, канешне, спрытная, во як мая Лявоніха. Але і не дужа сённяя спрытныя хай не сумуюць: калі любяць, усяму навучацца.

Л я в о н і х а. А за нашу любоў, дзяўчаты, паверце майму вопыту, мужчыны нас на руках носяць? Сённяя ў вас будзе падобны першы вопыт.

(Юнакам прапануецца з дзяўчынай на руках выканаць некалькі фігур вальса.)

Л я в о н і х а. Вось вы і даведаліся, што вас у жыцці чакае. Звычайна на Пакроў дзяўчаты хадзілі ў царкву, ставілі свечку перад іконай Пакроў Прасвятой Багародзіцы і казалі: «Свята Пакроў пакрыла зямлю і ваду – пакрый і мяне маладу», гэта значыць ахутай ад бедаў і няшчасцяў. Я таксама некалі перад іконай стаяла шчасця пытала. Здаецца, яно са мной *(стукае Лявона ў плечы)*.

Л я в о н (*абдымае Лявоніху*). А памятаеш, мы ж таксама на Пакроў вяселле наша гулялі...

Л я в о н і х а. Ды будзе табе ўспамінаць. Лепш памарым пра наша залатое вяселле, а моладзі давай скажам наш шчыры наказ на іх доўгую сумесную дарогу:

Мы ўсім маладым
Жадаем жыць-пажываць
І добра нажываць!
Хай шчасце вашу хату не мінае!
Каханне хай яе не пакідае!
Павагі, дабрабыту, весялосці
Жадаем вам – мы і ўсе прысутныя тут госці!

Л я в о н і Л я в о н і х а. Мы развітваемся з вамі. Але свята доўжыцца, і вас чакаюць вядомыя пакроўскія кірмашы.

(Сцэнарый – П.А.Гуд)

ЖЫЦЦЁВЫЯ ПРЫГОДЫ НА ПЯКРОВЫ **(эпізоды гульніва-тэатралізаванага** **прадстаўлення)**

(Гучаць у запісу кірмашовыя мелодыі. На іх фоне разгортваецца дзейства ўсіх эпізодаў кірмашу.)

Эпізод гандлю мужамі

(На месцы дзейства – два сталы. За адным – маладая жанчына, на стале – кошыкі з гароднінай, садавінай. Да свабоднага стала падыходзіць другая маладзіца. Жанчыны вітаюцца. Паміж імі адбываецца дыялог.)

– Добры ў гэтым годзе ў цябе ўраджай быў. Такім прыгожым таварам гандляваць прыемна, ці не так?

– Пад вясёлую кірмашовую музыку, смех, жарты ды такім вясёлым пакупнікам грэх не прадаць. І моркву, і бурачкі, капустачку і бульбачку амаль усё прадала. А ты што запазнілася? І стол твой пусты!.. Дзе ж тавар, сябровачка? Няйначай, нешта незвычайнае прыдумала! Дзяліся сакрэтам!

– Слухай, гэта ж сапраўднае ноу-хау, а я, ты не смейся, – бізнес-вумэн! Вось, скажы мне, у наш час цяжка добрага мужыка знайсці, згодная? Я і прыдумала на гэтым бізнес рабіць. Зараз пабачыш, як гэта бывае.

(Гукае, і да яе падыходзяць некалькі мужчын. Яна выбірае аднаго з іх, ставіць побач з сабой і звяртаецца да ўсіх наведвальнікаў кірмашу.)

– Каму трэба – не саромецца! Налятайце, ды хучэй! Падабаецца ён? Пачынаем аўкцыён! Першы лот. Паглядзіце на яго, не хлапчына, проста «Во»! Падаруе вам каханне, незямное прызнанне. А ў прыдачу да таго ён не возьме нічаго! Гаварыце вашы цэны. Хто назаве большую цану, таму і дастанецца мужык...

(Па заканчэнні торгу выклікае да сябе наступнага мужчыну.)

– Не ведаеш, колькі сёння лапці могуць каштаваць? – пытаецца ў сяброўкі.

– Не ведаю. А навошта табе?

– Ды мужык, якога зараз прадаць хачу, дурны, як лапаць, праўда, прыгожы. Дык ведаеш, як я яго рэкламаваць буду! Спачатку сядзь, каб не ўпасці.

– Ой, бабанькі, глядзіце, які мужык прыгожы! Ён жа і гатаваць можа, падлогу памые, калі трэба, у хаце прыбярэ, песню можа праспяваць... *(ціхім шэптам)* ды на нервах паіграць.

(Не вытрымлівае і кідаецца на дапамогу сяброўка, амаль што паэтычнымі радкамі працягвае рэкламаваць «тавар».)

– Жанчынкі, даражэнькія, паглядзіце: ён ліхі, да таго ж і ўдалы.

Моцны, рослы і чарнявы.

І каштуе небагата!

(Агульнымі намаганьнямі знаходзіцца пакупніца. Сяброўкі торгуюцца з ёй, але, стаміўшыся, згаджаюцца, напрыклад, на слоічак мёду. І на торг выстаўляецца апошні лот.)

– Гэты хлопец – для душы. Блакітныя вочы, кучаравінкамі валасы, добрыя вочы, да таго ж не п'е, не курыць, па дзеўках не ходзіць.

– А што, такія яшчэ сустракаюцца?

– Як бачыш! Каму такі мужык дастанецца, лічы, пашанцавала. Ніякіх грошай за яго не шкада. Ды і грашыма шчасце не вымерваецца. Аддам гэты лот за прыгожую песню – найлепшай спявачцы.

Гуляць дык гуляць

(Гучыць запіс песні ў выкананні ансамбля «Сябры».)

Сёння ў нашай хаце свята,
Калі ласка, ў нашу хату!
Гэй, радасць спаткаць,
Гуляць – дык гуляць.

П р ы п е ў.
Сёння гудзе ад ранку ў нас гулянка.
А ўчора з вячора з намі гуляй, хто хоча,
Хоць да ночы!
Хто адгуляў – спачывай!

Ліха з горам ды бядою
Скосім разам з лебядою.
Гэй, кінь гараваць,
Гуляць – дык гуляць.

Пакуль жывы ўсе тыя людзі,
Так ці гэтак – не забудзем.
Гэй, жыць – не ўміраць,
Гуляць – дык гуляць.

(Па заканчэнні такога «конкурсу» спявачак, задаволеныя, гандляркі пакідаюць месца дзейства. У цэнтр месца дзейства выходзяць двое юнакоў-вядучых, яны вясёлыя, энергічныя, бо як такімі не быць, калі вакол віруе кірмаш. Хлопцы распачынаюць дыялог.)

– Які цудоўны тут кірмаш.
Куды ні глянь – усё здзіўляе.
– І пах, і смак, і форма нас натхняе.
І нам здаецца нават, што мы дома.
– Да вас мы завіталі нездарма.
Вось паглядзіце вы на дзіўнага «ката».
– Нехта скажа нам, што гэта і не «кот».
– А нехта скажа і наадварот.
– Але хопіць вершамі казаць!
Пара прыйшла і гуляць!

1-ы в я д у ч ы. Гуляць дык гуляць! Але памяркоўны беларус нават у час гульні будзе думаць: які падарунак прывезці з кірмашу сваім родным? Асабліва гэта складанае пытанне для мужчын.

2-і в я д у ч ы. Найперш іх я і запрашаю браць удзел у нашай гульні, якая заключаецца ў наступным. Да шаста на пэўнай вышыні прымацаваны так званы «кот», увесь абвешаны кірмашовымі падарункамі – сувенірамі і пачастункамі. Удзельнік гульні са словамі «Бягу з кута да «ката», хваць «ката»» павінен злаўчыцца падскочыць і зняць упадабаны падарунак.

(Па заканчэнні гульні ў «ката» да вядучых падыходзіць дзяўчына, вітаецца і просіць слова.)

Д з я ў ч ы н а. Між намі, жанчынамі, кажучы: ці такія ж разумныя хлопцы, як дужыя і спрытныя? Напачатку адгадайце мае загадкі (загадаць загадку можа любы з прысутных на кірмашы):

От бабуля важна села і глядзіць навокал смела.
У зямлю схавала лапаць,
Як зачэпім – будзем плакаць.
Гэта злосная бабуля называецца ... *(цыбуля.)*

У бабулі родны брат ласкавейшы быццам,
А да слёз давесці рад так, як і сястрыца.
Ты не вельмі плач, сыноч, калі шчыплецца *(часнок.)*

Гэта што за важны туз? Хвост зялёны, чэпкі вус?
Усім вядомы карапуз Пузан Пузанавіч ...*(гарбуз.)*

З вусамі, а не стары, зайздросныя вочы.

За што-небудзь на двары ўчапіцца хоча.
Хопіць хітрасці на трох. Ну, на тое ж ён ...*(гарох.)*

А д з і н з в я д у ч ы х. На ўласным вопыце ўпэўніўся, што самае галоўнае для жанчыны – каб мужчына ў доме быў гаспадарлівы. А жаданне жанчыны для нас – закон. Таму хочаш не хочаш, а наступная гульня – гэта праверка, ці добры ты гаспадар. З гэтай нагоды прапануем: уявіце, што ў кашах ляжыць ваш ураджай, вырашчаныя вамі капуста, бульба, цыбуля і інш. Вы павінны іх выгадна рэалізаваць, дзеля чаго напачатку аформіць вітрыну, а апроч таго, прадэманстраваць і якасці зазывалы пакупнікоў. Каля чыёй вітрыны часцей будуць прыпыняцца пакупнікі, той і стане пераможцам. А ўзнагародай пераможцу, ці пераможцам, будзе права выбраць сярод прысутных партнёра для наступнай гульні.

(Па заканчэнні гульні пераможцы – іх можа быць больш як адзін – выбіраюць сабе партнёра. Да іх звяртаецца адзін з вядучых.)

А д з і н з в я д у ч ы х. Станьце парамі шчыльна спінамі адзін да аднаго. Паміж плячэй кожнай пары асістэнты пакладуць яблык. Вы павінны трымаць яго, каб ён не ўпаў, і ў такім становішчы вы будзеце рухацца да фінішнай стужкі, Дасягнуўшы фінішу, аддайце яблык асістэнту, хуценька адзавайце на ногі мяшок і скачыце назад, да мяне. Пераможца атрымае так званы кірмашовы падарункавы сертыфікат на пэўную суму і вольны сам рашыць, што ён купіць на кірмашы за гэтыя грошы.

(Спаборніцтвы суправаджаюцца вясёлай музыкай.)

В я д у ч ы я *(на чарзе)*. Пакуль мы тут забаўляліся ды спаборнічалі, кірмаш набраў моцы. Здаецца, час ісці на кірмашовы шпацыр – набываць прыпасы, каб узімку не смактаць лапу.

Эпізод Пакроўскіх вячорак

(На сцэне дзве дзяўчыны – Гэля і Зося, яны засцілаюць стол абрусам, ставяць вазачкі з цукеркамі, кубачкі для кавы, у чаканні на вячоркі сябровак напаяюцца і сьпяваюць.)

Сядзі, сядзі, яшчар,
Гэй нам, гэі!*

На залатым крэсле
На ліпавым дзянцы
У румяным вянцы.
Бяры сабе панну,
Каторую хочаш,
Каторую любіш.
Ці ту, што ў панчошках,
Ці што ў чаравічках.
Ці за русую коску,
Ці за белу ручку.
Яшчар салгаў –
Панну не ўзяў.
Ні ту, што ў панчошках,
Ні што ў чаравічках.
Ні за русую коску.
Ні за белу ручку.
Сядзіць яшчар на куце,
Дзяржыць вянок на руцэ.
А яшчар-паночак,
Проша мне аддаць вяночак.
Я па расе хадзіла,
Па красачцы збірала.
Я вянок зівала.

(Адна за адной выходзяць на сцэну некалькі дзяўчат, займаюць месцы за сталом, далучаюцца да сьпявачак.)

Г э л я. Ой, а каб ты ведала, Зося, як я спевы люблю! Асабліва прыпеўкі розныя. Але болей слухаць люблю, бо голасу, слыху няма.

* Паўтараецца пасля кожнага радка.

З о с я. Не сумуй, Гэлечка. Сёння наслухаемся спеваў, бо на Пакроў прынята многа спяваць. І на нашых вячорках шмат песень мы спяём. Ты не саромейся, спявай разам з намі, разам з усімі спяваць лёгка: галоўнае – песню любіць, і тады ўсё ў цябе атрымаецца.

(Тым часам за сталом заспрачаліся дзве дзяўчыны.)

– Ці чулі, людзі добрыя, што яна кажа? Кажа, што яна лепш за мяне спявае!

– Гэта так. У нас уся вёска хораша спявае! Так вядзецца з даўных-даўна, спадчына ў нас такая. А ў вашай вёсцы нават не ведаюць, што такое сапраўдныя спевы...

– Гэта я не ведаю, што такое спевы? *(Спявае прыпеўку.)*

Эх, топнула, ды прытопнула я!

З’ела цэлага бычка, ды не лопнула я!

(Другая дзяўчына адказвае сваёй прыпеўкай.)

Як ішоў баран
Ды па ельнічку,
Хлопцаў, дзевак сабіраў
На бяседачку.
– Выбіраю я цябе!
– Бе!

(У своеасаблівы «конкурс прыпевак» уключаюцца ўсе дзяўчаты: кожная стараецца спець «лепшую» прыпеўку. Гэля і Зося запрашаюць браць удзел у гэтым «конкурсе» ўсіх жадаючых з глядзельнай залы.

Наспяваўшыся, дзяўчаты ўспамінаюць, што на Пакроў можна варажыць.)

З о с я. Дзяўчаты, з уласнага вопыту скажу я вам, замужжа – самы сур’ёзны ў жыцці чалавека крок. Варажыць – варажыце, але галавы не губляйце. Галоўнае – не хутчэй замуж выйсці, а лепей. І што б ні рабілі, прасіце: «Дай, Божа, знаць, з кім век векаваць».

Г э л я. А як ты варажыла?

З о с я. Варажыла я на Каляды. Кінула валёнак праз вароты і папала ў свайго суджанага. Падбегла да яго прабачэння прасіць: ці не моцна ўдарыла – так мы з ім і пазнаёміліся.

Д з я ў ч а т ы. А на Пакроў як варажаць?

З о с я. Падыходзьце да мяне бліжэй, дзяўчаты, лёс шукаць будзем. Перш-наперш даведаемся, адкуль чакаць суджанага. Па чарзе падыходзьце да стала, на ім ляжыць фартушок і побач горкай насыпана сухое лісце. Дзяўчына бярэ жменю лісця і высыпае ў фартушок, затым бярэ фартушок з лісцем і ідзе вось да гэтага месца – тут імітуецца рух ветра. Раскрывае фартушок, і вецер падхоплівае лісце. У які бок лісце паляціць, адтуль і жаніха чакаць трэба.

(Пакуль дзяўчаты «лісце па ветры пускаюць», Гэля рыхтуе наступную варажбу: якой прафесіі будзе суджаны.)

Г э л я. У кошыку засыпання зернем знаходзяцца розныя рэчы (напрыклад, лютэрка, кніга, кулькулятар, пярсцёнак, цукар, чарка, чаравік, флэшка, цэп, ключы, акуллары, латарэйны білет), па якіх можна здагадацца, кім па прафесіі будзе ваш суджаны. Падыходзьце па чарзе да кошыка і цягніце.

Г э л я і З о с я. Мы сёння куплялі, прадавалі, гулялі, варажылі, спявалі. Але здаецца, што нешта мы забылі.

(На сцэну, прытанцоўваючы і прыпяваючы, выходзяць парамі хлопцы:

Таўкачыкі-чыкі-чыкі,
Таўкачыкі-чыкі-чыкі.

Рытм задаюць як самі танцоры пастукваннем кійкоў, так і гледачы – хлапкамі.)

Д з я ў ч а т ы. Мы забылі пра танцы. Без іх якія гэта вячоркі!?

(Усе ўдзельнікі праграмы ідуць да гледачоў і арганізуюць народныя традыцыйныя танцы: і пакажуць, і навучаць польцы, кракавяку, розным карагодам.)

(Сцэнарый – В.В.Цыбін)

СПІС ВЫКАРЫСТАНАЙ ЛІТАРАТУРЫ

1. *Беларускі фальклор: жанры, віды, паэтыка: у 6 кн. / рэд-кал.: А.С.Фядосік [і інш.]; АН Беларусі, Ін-т мастацтвазнаўства, этнаграфіі і фальклору. – Мінск, 2001. – Кн. 1.*
2. *Беларускі фальклор: хрэстаматыя / склад. К.П.Кабашнікаў, А.С.Ліс, А.С.Фядосік, І.К.Цішчанка. – 4-е выд. перапрац. – Мінск, 1996.*
3. *Беларускія народныя танцы, карагоды, гульні / склад. В.С.Семенякоў. – Мінск, 1989.*
4. *Беларусы. Т. 7. Вусная паэтычная творчасць / Г.А.Барташэвіч [і інш.]. – Мінск, 2004.*
5. *Васілевіч, У. Беларускі народны каляндар / У.Васілевіч. – Мінск, 1993.*
6. *Вількін, Я.Р. Беларускія народныя гульні / Я.Р.Вількін. – Мінск, 1969.*
7. *Гілевіч, Н.С. Песні народных свят і абрадаў / Н.С.Гілевіч. – Мінск, 1974.*
8. *Гуд, П.А. Ад Каляд да Пакроў / П.А.Гуд. – Мінск, 2000.*
9. *Гурскі, А.І. Семантыка і паэтыка сямейнай лірыкі / А.І.Гурскі. – Мінск, 2001.*
10. *Жаніцьба Цярэшкі / уклад. Л.М.Салавей. – Мінск, 1992.*
11. *Земляробчы каляндар / склад. А.І.Гурскі, А.С.Ліс. – Мінск, 1990.*
12. *Зімовыя песні / склад. А.І.Гурскі, З.Я.Мажэйка. – Мінск, 1975.*
13. *Кабашнікаў, К.П. Беларуская вусна-паэтычная творчасць: падруч. для студ. філал. спец. ВНУ / К.П.Кабашнікаў, А.С.Ліс, А.С.Фядосік. – Мінск, 2000.*
14. *Казакова, І.В. Беларускі фальклор: курс лекцый / І.В.Казакова. – Мінск, 2003.*
15. *Касцюкавец, Л.П. Беларускія народныя абрады / Л.П.Касцюкавец. – Мінск, 1994.*
16. *Коваль, У.І. Беларускія народныя святы і звычаі / У.І.Коваль, В.С.Новак. – Гомель, 1993.*
17. *Крук, Я. Сімволіка беларускай народнай культуры / Я.Крук. – Мінск, 2000.*
18. *Кухаронак, Т.І. Маскі ў каляднай абраднасці беларусаў / Т.І.Кухаронак. – Мінск, 2001.*

19. *Кухаронак, Т.І.* Радзінныя звычаі і абрады беларусаў / Т.І.Кухаронак. – Мінск, 1993.
20. *Лакотка, А.І.* Сцежкамі дзядоў: этнаграфічныя нарысы: кн. для вучняў / А.І.Лакота. – Мінск, 1986.
21. *Лірычныя песні* / уклад. і рэд. Н.С.Гілевіч. – Мінск, 1976.
22. *Ліс, А.С.* Каляндарна-абрадавая творчасць беларусаў: сістэма жанраў. Эстэтычны аспект / А.С.Ліс. – Мінск, 1998.
23. *Ліцьвінка, В.* // Беларускі фальклор: энцыкл.: у 2 т. – Мінск, 2005.
24. *Ліцьвінка, В.Д.* Святы і абрады беларусаў / В.Д.Ліцьвінка. – Выд. 3-е. – Мінск, 2001.
25. *Лозка, А.Ю.* Беларускі народны каляндар / А.Ю.Лозка. – Мінск, 1993.
26. *Народная* культура Беларусі: энцыкл. даведнік / пад агульн. рэд. В.С.Цітова. – Мінск, 2002.
27. *Народная* спадчына / склад. А.С.Фядосік, Г.А.Пятроўская. – Мінск, 1984.
28. *Пятроўская, Г.* Жывая спадчына / Г.Пятроўская. – Мінск, 1988.
29. *Сакалова, В.К.* Вяскова-летнія каляндарныя абрады рускіх, украінцаў і беларусаў / В.К.Сакалова. – Мінск, 1998.
30. *Сысоў, У.М.* З крыніц спрадвечных / У.М.Сысоў. – Мінск, 1997.
31. *Этнаграфія* Беларусі: энцыклапедыя / рэдкал.: Б.І.Сачанка [і інш.]. – Мінск, 1995.
32. URL:<http://medievalbelarus.org/bel/?page=mf&p=school>.
33. URL:http://dzietki.org/article/cms_view_article.php?aid=5489.
34. URL:http://dassmusik.iatp.by/ru/folk_songs.html.
35. URL:<http://etnachko.eu/artides/83>.

Вытворча-практычнае выданне

Серыя «Народнае выхаванне»

ГУЛЬНЁВЫ КАРАГОД

*Зборнік сцэнарыяў гультнёвых праграм,
прысвечаных святам каляндарна-абрадавага цыкла*

Рэдактар В.В.Каташвілі

Тэхнічны рэдактар Л.М.Мельнік

Вокладка Д.А.Аўрамчык

Падпісана ў друк 2012 г. Фармат 60x84 ¹/₁₆.

Папера пісчая № 2. Ум. друк. арк. 8,37. Ул.-выд. арк. 3,45.

Тыраж экз. Заказ .

УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».

Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.

Ліцэнзія № 02330/0003939 ад 19.05.2011 г.

Надрукавана на рызографе

УА «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў».

Вул. Рабкораўская, 17, 220007, г. Мінск.